

נשמת כל חי

נשאלתי שאלות לומני תשובות פ"ל חי גימטריא חיים

הני מילי מחיים, חוב"ר חבר"ם, הערות וחקירות ובירורי דינים פעמים שבא בקצרה, ופעמים שבא בארוכה, הן יוצא והן בא לדבר הלכה הללו אוסרים והללו מתירים, הן אומר והן דברים, נאוו לחייך בטורים

חלק א': אורח חיים ויורה דעה

חלק ב': אבן העזר וחשן משפט

לקט לנו באומרי"ם מאשר הורו מן השמים בעזר אלוקים חיים

המאור הגדול מרנא ורבנא

רבינו חיים פאלאג'י זללה"ה

אשר נערך מחדש באותיות מרובעות מאירות עיניים

כיוזמתו בתרומתו ובהשתדלותו הברוכה של ידידנו

ה"ה אברהם אלטלף יצ"ו

ובהמלצת רבנו הראשל"צ מרן הגאון עובדי"ה יוסף שליט"א

שנת נשמת כל חי תברך את שמך ה' (תשמ"ו לפ"ק)

ע"י

הוועדה להוצאת ספרי מרן החבי"ף זיע"א

ע"י

ישיבת "חדות חיים"

הובא לדפוס בחדש שבט, יומא דהילולא דמרן החבי"ף זיע"א

ויוצא לאור בחדש אדר ליום פקודת השנה של המשתדל להוצאת ספרי רבינו

ר' אברהם אלטלף זצ"ל

שנת נשמת כל חי (תשמ"ח לפ"ק)

ז"י נ. א"ח ג"כ - (ב)
(ב) 5

איסור תורה ולא דמקלל לחבירו וכענין שכתבו התוס' כו' וכיון שכן כל שיש איזה ספק בחיוב הנידוי יש למנוע הנידוי דשב וא"ת עדיפא כו' יע"ש, הנה מבואר מדברי הראנ"ח דס"ל דכל דיש ספק בחיוב הנידוי אין לנו לעשות מעשה לנדוהו דשב וא"ת עדיף, וכ"כ מדברי הרב מהר"י הלוי בסי"ן דצ"ז ע"ד שכתב וז"ל ואע"ג דראב"ה מפ' ההיא דירוש' בזקן שניד' לצורך עצמו בענין אחר מ"מ הרב הגדול מהרד"ך כו' נוט' יותר לדברי ההג"ה ולו יהי אלא ספק דהיינו דהוי הדבר תלוי בפלוגתא דהג"ה הנז' וראב"ה הלא הדבר ידוע שאין מנדין על הספק דספק נידוי להקל וכמ"ש הרשב"א ז"ל וכ"כ מהריק"ו שורש פ"ה בשם הרי"ף ז"ל יע"ש.

באופן דהדבר ברור דבנ"ד אם עבר ועשה מלאכה בפורי' במקו' שנהגו שלא לעשות או שעבר על מנהג המקום בשאר הדברים בדברים המותרים שנהגו איסור ואין מנדין אותו כיון דהדבר ס' מכח מחלוקת הפוסקים קי"ל ספקו להקל והוא ברור.

סימן מו

7 **חיים** שאל בהא דקי"ל בטור וש"ע י"ד סימן רי"ד דדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור רא"א רשאי להתירם בפניהם אי הוי מד"ת או מדרבנן ונ"מ בספקו אי אזלינן לקולא או לחומרא.

ואע"ן ואומר דנר' לק"ד דאיסור זה אינו כ"א מדרבנן, וכמ"ש בנדריים דט"ו דפרין ומי איכא בל יחל מדרבנן ומשני הן והתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור א"א רשאי להתירם שנא' לא יחל דברו ופרש"י א"א רשאי לנהוג בהם התר בפניהם לבטל מנהגם דעובר משום בל יחל ומד"ת אינו בכל יחל אלא מדרבנן עכ"ל, וכ"כ הרמב"ם שם בפיה"מ רפ"ב וכ"ן דעת רע"ם שם וכמ"ש הרב תוס' י"ט יע"ש וכ"כ הר"ן שם בפ"י בד"ה רבינא יע"ש, ושם בדפ"א ע"ב בד"ה ר"ג יע"ש וכ"כ הרא"ש שם בפ"י לדפ"א ד"ה דברים המותרים בפסקיו שם בפ"ב סי' ג' יע"ש וכ"כ התו' בדפ"א בד"ה מאן תנא כו' יע"ש והרנ"י שם בדט"ו בס' אשי ה' והרב המאירי ז"ל שם בס' בית הבחירה יע"ש וכן ראיתי למהרשד"ם בחיו"ד סי' ג"ן שהוכיח דאיסורו זה דדברים המותרים דא"א רשאי להתיר אין איסורא כ"א מדרבנן וחיליה מהך סוגיא דנדריים דט"ו ופרש"י ז"ל יע"ש וכ"כ הרב מ"ן ח"ב סי' מ"ז דצ"ז ע"ב יע"ש וכ"כ מתשו' הרב נאמן שמואל סי' כ"ט דכ"ח ע"ב יע"ש.

אבל חזות ק' הוגד לי ממ"ש רש"י ז"ל שם בדפ"א ע"ב בד"ה רשב"ג אומר יפר וז"ל משו' שנא'

לא יחל דברו דאורייתא אע"ג דלאו כל כמיניה לאפקועי שעבודיה דבעל מינה כו' יע"ש נר' דס"ל לרש"י ז"ל דהא דאמר ר"ג יפר משום בל יחל הוא מד"ת והרי כשבא הש"ס לאוקמיה הא דתניא דברים המותרים כו' משום בל יחל כו' ר"ג היא הוא מכח שאמר יפר דעובר על בל יחל אפי' דהוי דברים המותרים כו' והרי דין דברים המותרים גופיה הא דעובר בכל יחל הוא מדרבנן כדקאמר להדיא הש"ס בדט"ו וכ"כ רש"י ז"ל עצמו שם דהוי מדרבנן כי כן נר' דט"ס נפל בדברי רש"י צ"ל במקום דאורייתא דרבנן וכצ"ל משום שנאמר לא יחל דברו דרבנן דאע"ג דלאו כל כמיניה כו' וקרובים דברי רש"י אלו לדברי התוס' שם.

א"ל י"ל בעד רש"י דה"ק ר"ג אומר יפר משום שנאמר לא יחל דברו והיינו מדרבנן דמד"ת לאו כל כמיניה לאפקועי כו' ויותר נר' להגיה בל' רש"י וצ"ל אע"ג דאורייתא דלאו כל כמיניה וזה יותר נכון, נמצא לפי פשט דברי הש"ס ורש"י והרמב"ם והתו' והרנ"י והמאירי ורע"מ והתו' יו"ט והרשד"ם והרב מ"ן והרב נאמן שמואל כולהו ס"ל דדין דדברים המותרים כו' אין איסורו אלא מדרבנן וליכא בזה מחלוקת כלל ועיקר.

וראיתי להרב פרי תואר ביו"ד סי' ט"ל ס"ק ל"ב דע"ה ע"ב דהביא סוגיא זו דנדריים דפ"א דמייתי הך ברייתא דדברים המותרים כו' דא"א רשאי להתיר משום בל יחל כתב וז"ל ומ"ג לדעת רש"י והר"ן דהעלו דהך מילתא הוא מד"ת היכי שרי' בלא התרה ואולי סובר ר"י כדעת הרא"ש דאינו כ"א מדרבנן כו' זת"ד יע"ש, ואחרי המ"ר דבריו נפלאו ממני דאעיקרא היכן ראה ומצא שהר"ן ס"ל דהך דברים המותרים כו' הוא מד"ת מאחר דאיפכא שמעי' להר"ן בפ"י לדפ"א ושם בדט"ו כמ"ש לעיל דכתב הר"ן בפ"י דהוא דרבנן וקרא אסמ' בעלמא ואיך כתב דהר"ן ס"ל דהוי מד"ת ויותר קשה במה שראיתי עוד להרב שם לקמן בדע"ז וע"ג שכתב וז"ל והר"ן בסיומא דמילת' כתב דסובר ר"ג דמד"ת בעי להפך א"ד יע"ש ולא ידעתי היכן כ"כ הר"ן בסיומא דמילתא דלא חזינן כי האי סימנא כלל.

ג מ"ש בדעת רש"י דסל"ה דהוי מד"ת האמת הוא דכן נראה לכאורה מדברי רש"י בדפ"א אבל כבר הוכחנו כבירור גמור דלא ניתן להאמר כן בדעת רש"י אחר דרש"י גופיה כתב להפך בדט"ו והוא הפך הש"ס ובנקל כבר ישבנו לדעת רש"י דלא קשיא מדידיה אדידיה וא"ת דכל זה לא ניח"ל להרב פ"ת ודברי רש"י שבדפ"א הם כפשטן עכ"ז טפי הו"ל להרב להכריע דעת רש"י שפ"י בדט"ו דהוי מדרבנן שהוא כדברי הש"ס שם להדיא ודברי כל

להדיא בש"ס ובפוסקים וכמ"ש עו"ק דאמאי לא נרגש מפרש"י בדפ"א דלכאור' איכא למילף דהוי מד"ת ולפחות היה לו לעמוד ע"ד ומ"ג דמצינו להרב פ"ת שכנה דייק ע"ד רש"י אלו לו דס"ל דהוי מד"ת ואיך כתב בפשיטות דהוי דרבנן והו"ל להזכיר דברי רש"י והרב פ"ת.

פ"י מן הבאר תמהני להרב שני אליהו בקונט' אשר לו ארעא דישאל במער' הדי' אות יו"ד דעלה ונסתפק גם הוא בחקירה זו דדברים המותרים כו' אי הוי מד"ת או מדרבנן והביא סוג' דנדרים דט"ו ודברי הרא"ש שם דפ"א דהוי מדרבנן ע"ש והוא תימא עליו ג"כ דלא זכר שר ממ"ש רש"י בדפ"א ודברי הפ"ת.

ומאחר שנתבאר דאין איסור זה כ"א מדרבנן א"כ כל ס' שיפול בדין זה הוי ספק להקל ככל ס' דרבנן לקולא אלא שראיתי למהרשד"ם חיו"ד סי' ג"ן דאחר שהכריע דדין זה הוי מדרבנן מס' דנדרים דט"ו דליכא אלא משום כל יחל מדרבנן כת' וז"ל ומ"מ אפי' תימא דאינו כ"א איסורא מדרבנן היה ראוי להחמיר אחר דיש לו סמך מד"ת כו' וכ"כ עוד שם בס"י קל"א דכל שיש לו עיקר מן התורה אפי' דהוי מדרבנן ס' להחמיר ע"ש וזה תמהני להרב מ"ן ח"ב סי' מ"ז דהכריע דהוא איסורא מדרבנן ושכ"כ מהרשד"ם שכתב וז"ל וא"כ מאחר דאינו אלא כל יחל מדרבנן והוי פלוגתא דרבנותא הלך לקולא ככל ס' במידי דרבנן בחדא ס' אזלינן לקולא א"ד, והדבר ק' דאחר דהביא תשו' הרשד"ם הלזו דהוכיח דאיסורו מדרבנן ומינה רצה ללמוד דכיון דהוי דרבנן אזלינן לקולא והרי הרשד"ם גופיה שם סי' ג"ן פי' שיחותיו וכתב להדיא דאין לילך לקולא וראוי להחמיר כיון דהוי עיקר מד"ת ואיך הרב ז"ל הביא דברי מהרשד"ם וקא מוכיח מינה להפך וצ"ע.

וכזאת וכזאת אבוא העי"ר ע"ד הרב נאמן שמואל סי' כ"ט דכתב דכיון דהך מיל' פלוגתא דרבנותא במידי דרבנן אי מהני התרה אי לא אזלינן לקולא ונתיר להם לכתח"י כמו שהעיד מהרשד"ם בשם מוהרי"ט שהתיר לא' שנהג ב' ימים יוה"ך ונראה שהוא מטעמא דכתיבנא דהוי פלוגתא דרבנותא וס' דרבנן לקולא א"ד יע"ש והדבר ק' הנה אמת דמהרשד"ם שם בס"י מ' העד העיד בנו משם רבו שהתיר לא' שנהג להתענות ב' ימים יוה"ך אבל מ"ש הרב דה"ט משום דהוי ס' דרבנן לקולא זה אינו לדעת מהרשד"ם דבפי' כתב מהרשד"ם בס"י ג"ן דאפי' דהוי דרבנן אזלי' לתומרא משום דהוי עיקרו מד"ת והטעם דהתיר לאיש ההוא מכואר שם בס"י מ' דה"ט דהתיר רבו מהרי"ט למי שנהג להתענות ב' ימים יוה"ך משום שהוא מנהג זר נגד רוב הפוס' כמ"ש שם וז"ל כי המנהגים אשר אתם

הראשוני' והאחרוני' ולא למינקט דברי רש"י שבדפ"א שהם הפך הש"ס ודברי עצמו וכל הראשונים ועד אחרין קשה מכולם דה"ל להרב להזכיר דברי הש"ס דט"ו דקאמר להדיא דאיסורו מדרבנן ולא לתלות הדבר במחלוקת בין רש"י והר"ן להרא"ש ודעימיה וכתב פעמים ג' ל"מ להרא"ש דסובר דמדרבנן קאמר וקרא אסמכתא אלא אפי' למאן דסובר דהוי מד"ת כו' יע"ש דהוא דבר תימא דמהיכן המציא המחלוקת זה מאחר דכל הראשונים והאחרונים שלמים הם אתנו וכלם שויים לטובה דהוי מדרבנן ואפי' אם המצא ימצא לדעתו ז"ל מאן דס"ל דהוי מד"ת הו"ל להרב ז"ל לדחות ס' זאת מכח הש"ס דט"ו דקרי בחיל דהוי מדרבנן וכהסכמת כל הראשונים והאחרונים ואיך נעלם ממנו כל זה וצ"ע.

ולא תעזוב נפשי לשאר"ל למה שראיתי להרב שיורי ברכה ב"ד סי' רי"ד שהביא משם כמו הר"ש עאמאר ז"ל שעמד בחקירה זו בהא דדברים המותרים כו' אם הוא מד"ת או מדרבנן והביא ראייה ע"ז ממ"ש מרן כש"ע דברים המותרים כו' הוי כאלו קבלו עליהם בנדר ואסור להתיר להם כאלו קבלו עלי' הכי דייק ועוד קי"ל בנדרים עד שיוציא בשפתיו ועוד הביא ראייה מלשון הרא"ש בפ' מ"ש שכת' כיון דלית בהו איסורא דאורייתא כו' זת"ד ודבריו קשים לשמוע דהא דקא מייתי ראייה דהוי מדרבנן מדקדוק לשון הש"ע שכתב כאלו קבלו בנדר אין זה ראייה כלל דאימא כמו נדר דהוי איסור מד"ת וצריך התרה מד"ת, גם מ"ש דקי"ל צריך שיוציא בשפתיו הרי כל שנהג איסור בדבר המותר אפילו דאין שם אמירה מ"מ אית ביה מעשה וחשיב כאמירה מה שנהג לעשות איסור' בדבר המותר גם מה שהביא ממ"ש הרא"ש בפ' מקום שנהגו סוף סי' ד' וז"ל משמע הא לא אפשר בלא מחלוקת היה לו לעשות מלאכה עמהם דגדול השלום ויש לו לעבור על מנהג מקומו כיון דלית ביה איסור דאורייתא אלא שנהגו איסור להחמיר עליהם עכ"ל, היה מקום לדחות דאה"ן דס"ל להרא"ש דמה שנהגו איסור בדבר המותר הוי איסורו כנדר גמור דמד"ת אסור אלא דעם כ"ז כיון דלית ביה איסור תורה דהיינו עשה ול"ת גמור לעבו' על ד"ת אלא שנהגו להחמיר אפי' דהוי מד"ת יש לו לעבור מפני השלום זה היה מקום לדחות בפ"י דברי הרא"ש אלו והא דקא מייתי מדברי הרא"ש אלו דאיכא למרחי' הו"ל להביא לשון הרא"ש בפ"י לנדרין ובפסקיו שם וסוגיית הש"ס דלשם קאמר להדיא דהוי מדרבנן ולא להביא מכל הני דוכתי דאית בהו דחיה ואמאי שביק מאי דאתמר בש"ס להדיא ודברי הראשוני' וכמה מהאחרונים דהוי מדרבנן והביא עצות מרחוק מדקדוקי סופרים וספרים דהוי מדרבנן אחר שהדבר כתוב ומפורש

במשמ' דבריו וכהויה מעש' כו' הא בכל שאר העניני' אין מתירין להם דשמא כך קבלו מפי חכמים או שמא אבותיהם נהגו איסור לגדר וזהו שאמרו דברים המותרים ואחרים נהגו איסור' לגדר נשאל ואין מתירין דברים המותרים ואחרים טעו בהם בא סור נשאל מתירים עכ"ל הרי מבואר יוצא דדוקא היכא שידענו בבירור דנהגו איסור בטעות גמור בלי ס' דלית חששא אפי' בצד ס' שהיה המנהג דנהגו לגדר וסייג הוא דמתירים הלא"ה דלא ידענו בבירור שהיה מחמת טעות אז אין מתירים וה"ן יש להוכיח מהא דהתיר ר' בית שאן שהיה יודע בבירור שטעו דחשבו שהיה מא"י ולא נתקדשה וליכא בזה גדר וסייג כלל בהפרשת מעשר דאדרבא נפק מינה חורבא דהוי מן הפיטור על החיוב.

וזה תמהני על הרב מהרש"ך בח"א סי' קע"ח דעשאו זה לס' דהיינו ס' דנהגו מחמת גדר וסייג או מחמת טעות ואת"ל מחמת גדר וסייג ס' אי הלכה כמ"ד דלא מהני התרה או הלכה כמ"ד דמהני התרה יע"ש וכ"כ הרמ"ן ח"ב סי' מ"ז לעשות ס' א' אי שמא קבלו עליהם לסייג או מחמת טעות כמו שיע"ש, ואחרי המ"ד הוא תימא איך כתבו ס' זה אי מחמת גדר או מחמת טעות אחר שהרשב"א בב' מקו' בחי' ובתשו' כתב להדיא דזה לא מקרי ס' כלל וכ"כ הרב משא מלך ח"ז דכ"ה ע"ב והביא הא דכתב הרשב"א בחי' לחולין יע"ש והרפ"ח שם במנהגי איסור סק"ג והביא מ"ש בחי' ובתשו' אלא דסיים דלמ"ש הוא ז"ל לעיל דהעיקר כס' מ"ד דגם בגדר וסייג מהני התרה כ"ש היכא דהוי הדבר ס' דמהני התרה יע"ש.

וא"כ לדעת הרשב"א ז"ל דס"ל דלגדר וסייג ל"מ התרה א"כ לא יתכן לעשות ספק אי מחמת גדר או טעות כיון דאיעקרא אין מקודם לס' זה מעיקר הדין דאין להתיר מחמת טעות כ"א כשידענו בירור הטעות הלא"ה יש לחוש לגדר וסייג ול"מ התרה ואין כאן ס' כלל וא"כ איך כתבו מהרש"ך והרב מ"ן ס' זאת ולא זכרו מדברי הרשב"א שנר' להפך וצ"ע.

והיותר ק' על דברי מרן החבי"ב ז"ל בי"ד הגב"י רס"י רט"ו שכתב וז"ל והרשב"א כתב כו' (והרואה יראה דט"ס הוא והגהה זו שייכא בסי' הקודם בסי' רי"ד עמ"ש הב"י שם והרשב"א כתב בתשו' כל מי שנהג איסור בדבר המותר בגדר אפשר שהוא חמור מן הגדר כו' שאין להם התר לעולם כו' יע"ש) נ"ב אפי' לפי דבריו עיר א' כו' יכולים לישאל מטעם ס"ס ס' אי נהגו כן מחמת טעות ומותר ואת"ל מחמת סייג ופרישות ס' אי הלכה כמ"ד דיש להם התרה כו' מהרש"ך ח"א סי' קע"ח א"ה והוי ס"ס המתהפך עכ"ל והדבר קשה דאיך כתב ס' זו אחר דהרשב"א ז"ל כתב להדיא דל"מ ס' זה כלל, ומ"ג

אומרים דנוהגים האונגארוש הם זרים ובטלו דעתם אצל רוב העולם ואפי' שימצא איזה פוסק דאר' כן כיון דרוב הפוס' רובא דרובא גדולים בחכמה ובמנין לא סל"ה הלכה כרבים ע"כ אני אומר אפי' שהנהגתם במנהגם מדעת כיון דהוא מנהג זר נגד הפוס' רובם ככולם יש התרה למנהג זה מי שנהג איסור בדבר המות' וידע שהיה מותר ויש לסמוך על הרא"ש כו' וכן ראיתי למורי הרב הגדול מהררי"ט דהתיר לא' שנהג ב' ימים כפור כו' יע"ש דש"מ מדבריו דכל עיקר טעם הדבר הוי היכא דהוי המנהג זר נגד רוב הפוס' המפורסמים בזה דוקא אזלינן לקולא וסמכינן על המקלין להתיר וע"ז הביא הוראת רבו מהררי"ט דהוי מהך טעמא גופיה כיון דמנהג זה דנהג ב' ימים כפור הוא מנהג זר לרוב העולם ולרוב הפוס' ומאחר שכבר מבואר טעמו של מהררי"ט בדברי מהרשד"ם איך הרב ז"ל נתן טעם אחר משום דהוי דרבנן ואזלינן לקולא דלית' להאי טעמא בדברי מהרשד"ם ואדרבא ס"ל למהרשד"ם ז"ל להפך וצ"ע ועיין להרב ערוך השלחן נר"ו בי"ד ברס"י רי"ד וק"ק שלא הרגיש בכל זה.

המורה מכל האמור הוא דבס' הנופל בענין זה לא אזלי' לקולא מהטעם דכתב מהרשד"ם ז"ל דכיון דהוי עיקרו מד"ת אזלינן בספקו להחמיר.

סימן מז

מעשה לנו לדעת היכא דאיכא ס"ס בדבר דהיינו ס' א' איך היה המנהג אי מחמת טעות או מחמת גדר וסייג ואת"ל מחמת גדר וסייג דילמא ה' כמ"ד דמהני התרה והוי ס"ס המתהפך, ואומר דהנה ראיתי להרשב"א בחי' לחולין לדח"י ע"ב שכתב וז"ל ולפיכך נ"ל שכל מה שנהגו באיסור ואין אדם יודע עיקרו של איסור אי מחמת טעות או מחמת חומר' נשאל ואין מתירים דדילמא משום חומרא הוא עד שנדע שע"י מחמת טעות אין מתירין לו והילכך כיון דבמקומו של ר"ז נהוג בו איסור ולא נודע אי מחמת טעות או מחמ' חומרא יש לו לר"ז לנהוג בו איסור דדילמא חו' בעלמא היתה שהרי אנו רואים אותם נוהגים בו איסור ומי שבא להתיר ולומר טועים באיסור היו עליו הראיה עכ"ל הרי לך בפ"י דס"ל להרשב"א ז"ל דכל דאיכא ס' בדבר ואין אנו יודעים הדבר בבירור גמור מעיקרא אי נהגו לגדר או מחמת טעות ס' להחמיר דדילמא מחמת גדר היתה וכ"כ ג"כ בתשו' בח"א סי' צ"ח וז"ל ואין מקום להתיר אלא בצד א' והוא שידענו בבירור דטעו באיסור וכגון שהיה בדבר ברור כיצד יצא האיסור' וכגון שבא א' והורה להם בטעו' או דטעו

5

Azuloi, Hayyim Joseph David, 1724-1806

ש"ע אורח חיים

ספר

ברכי יוסף

והוא

חידושי דינים ופלפלת כל שהוא

על

הארבעה שלחן ערוך

מן המוכן ומסודר מדפ"ס ועולה כתובים להלכותיהם הא דידיה והא דרבי המלך חרושי דינים מספרי

כתיבת יד גאוני עולם

אשר ערן לא היו על טובת הדפוס והמה בכתובים גדולים מעשה ידיהם

מאת

הרב הכולל הגאון הסידא ופרישא מילדי ישרון חברון קהלא קדישא תו"ב
מוהר"ר

חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל

נדפס פעם ראשון בליוורנו

כעת נדפס מחדש פה וי"נא רב"א במלכות אוסטריאה

בשנת נודע בכל שם הגדולים לרב פעלים ולו כתר שם טוב

לחיבור המפורסם הזה ניתן לו עתה התהלה והתפארת. כי הוספתי לו מחדש על דפוס ליוורנו (הנדפס בחיי רבינו המחבר ולה"ה) גם ספר ישורוי ברכה על יורה דעה ספר בפני עצמו מחזיק כשישים עלים (נדפס ג"כ בליוורנו) ולמען לא יצטרך להביעין חפש מחושש מהוסף קדמא ומאריך טרחא סודר הרב הסניחה החכם וסופר אישכול המופר כבוד יד"ן כמות"ר זלמן' כוכב טוב ספר ישורוי ברכה בסוף כל סימן וסימן עריכה בכל ושמורה והונה. בעיני נפרין גם למראה עיני הקטן המוציא לאור המתנצל בשפה דמה. בהקדמתו המדברת בערכא צעצפה:

ירושלים

עיה"ק תובב"א

ש"ע אבן העזר

ש"ע יורה דעה

מספרי אורח חיים

ספר

עמק הלכה

השלם

שני חלקים

שאלות ותשובות בענינים שונים
חדושים וביאורים בסוגיות בש"ס

מאת מרן הגאון החסיד

רבי יהושע בוימפל זצ"ל

ראש ישיבת בית ישראל בוויזניץ
ואח"כ אב"ד סעלעטין שבבוקאווינע
ורב דקהל עדת ישורון בווייליאמסבורג

נדפס לראשונה בנוי יארק תרצ"ד-תש"ה

ואח"כ מהדו"ת בירושלים תשל"ז

עם הערות התנו הגאון רבי יוסף מרדכי בוימפל זצ"ל

ועתה נדפס מחדש ברוב פאר והדר

עם הערות והארות והוספות חשובות

על ידו

מכון גנזי דוד

נ"י יארק תשמ"ה

מק"ג

מבואר דקאי על נר שבת שיהא דלוק על השולחן ע"ש. אמנם בשטמ"ק שם מוכח דחרי מילי נכללין בנר דלוק: האחד להדליק נר במקום שמטתו מוטלת בשעת פטירתו, והשני להדליק נר על השולחן בערבי שבתות ע"ש. ועי' בהגהות היעב"ץ שם שכתב: אולי סמך למנהג מאכלן. ודחה זה. ונראה שלא ראה דברי השטמ"ק הנ"ל. ואמנם אף אי נוואת רבי היתה על נר של שבת כפשיטות לשון רש"י ז"ל, מ"מ עכשיו שכבר נהגו להדליק נר ביום שמת בו אביו או אמו ומהרי"ן בזה הרבה, ממילא איכא בזה משום עשה לכבוד אב אש אינו מדליק, דנראה שאינו חושש לכבוד אבותיו, שכל העולם מדליקין והוא אינו חושש לכבודם.

ועיין בש"ס סנהדרין דף מ"ז ע"א דעיקר איסור של לא חלין בנות הוא לכיון דמשהי' ליה ללא איכפת ליה דהיינו בזיון עי"ש. וה"ה כשאנו מדליק ביום המיתה ללא איכפת ליה הוי בזיון. ואף דאביו כבר מת, מ"מ גם לאחר מיתה איכא משום כבוד אב כמבואר בש"ס קידושין ל"א ע"ב, ת"ר: מכבדו במיין מכבדו במוטו, ובמב"ס הלכות ממרים פרק ו' ה"ה ובטו"ש ע"ד סי' ר"מ ס"ט, ופשוט דלאו דוקא אביו רק גם באמו איכא חיוב כבוד לאחר מיתה כמבואר ברמ"א סי' ר"מ הנ"ל בשם המהרי"ל לענין אמירת הכ"מ י, וכן הוא בפרישה שם סי' הנ"ל, והא דנקטו הרמב"ם והטו"ש ע"ד הדין באב ולא באם הוא משום דלישנא דהש"ס הכי הוא, בנדרים י"ב ע"א ושנועות דף כ' ע"א ביום שמת בו "אביו", אף דענין הסעיף הוא גם על אמו, כמבואר ברמ"א סי' ת"ב הנ"ל. ובש"ס דב"מ דף ל"ג ע"א ויבמות דף ו' ע"ב גבי אמר לו אביו היטמא וכו' דשם בודאי דגם באמו הדין כן, ומ"מ לא נקטו רק אביו. וראיה ברורה לזה דאיכא חיוב כבוד לאחר מיתה גם באמו, מש"ס דכתובות דף ק"ג ע"א דפריך אהא דקאמר רבי לנניו הזהרו בכבוד אמכם, דאורייתא הוא, כלומר למה הוצרך רבי לפקוד על זה, ומשני אשת האב הוא, אשת האב נמי דאורייתא, ומשני, הני מילי מחיים אבל לאחר מיתה לא עכ"ל הש"ס, ויקשה, דאמאי פריך דאורייתא הוא, הא כיון דאמר הזהרו בכבוד אמכם לעולם משמע, ואף לאחר מיתה. וכוה ליכא חיוב כבוד ולכך הוצרך לפקוד שזהרו בכבוד אמם אף לאחר מיתה לומר הכ"מ וכדומה, וגם על הטרצן יקשה, דמשני אשת האב הוא, ויקשה הלשון "אמכם", דאינה אמם, ועי' בהגהות היעב"ץ שדחיק בזה, ועדיפא הו"ל לתרן דנוואת רבי הזהרו ה"י גם על אחר מוחה דאז ליכא חיוב כבוד דאורייתא. וע"כ מוכח דאין חלוק בין אב לאם ובמרווייהו איכא חיוב כבוד גם במיתתם. וז"ב ופשוט.

והדרין לקמייתא, דלפ"ז ענין הדלקת נר ביום שמת בו אביו או אמו הוא גדר עשה לכבוד אב. ואף דנאמר דהא דמכבדו במוטו הוא רק חיוב דרבנן, מ"מ עכ"פ איסורא דרבנן איכא באם אינו חושש להדליק נר הי"ל, ובאמת כי לא מלאמי מפורש בשום

ולא הנ"ל יש לומר, דאין כוונת הרשב"א לומר דהוי חידוש בשביל דעשאן הכתוב כאלו הן ברשותו, אבל החידוש הוא דאף לאינו ברשותו ומ"מ חייבתו המורה אף ללא חשיב ממנו, וא"כ הוי גדר עוגש, ולכך אין עושין מן הדין, אבל בשאר נויקין דליכא כוונתיהו דבכלהו הוי חיוב מדינא, ולהכי שפיר מצי למילף חד מחבריה.

סימן נב

בענין נר השמולו אי נכון להאיר בו לנר יא"צ

כבוד ידידי הרבנו המופלג בתורה וראיה ותיק וחסיד הר"י יהושע שווארץ שליט"א. אהרש"ה.

ע"ד שאלתו בענין הטבלא של החברה משניות דקהלתו, שעל הטבלא חרותים שמות החברים הנפטרים ויום המיתה, ונר עלעקטרי בצדם להאיר ביום היא"צ. ויש מבקפקין על זה כי לא נכון להאיר נר עלעקטרי היא"צ.

בענין המנהג להתענות ביום שמתו בו אביו ואמו

הנה ענין היא"צ מוכר בש"ע יו"ד סי' ת"צ סי"ב בהגה שכתב: מזה להתענות יום שמת בו אביו או אמו והגרעק"א ז"ל שם הראה לדברי הש"ס שבעות דף כ' ע"א שלא אוכל בשר וכו' ביום שמת בו אביו, וברא"ש נדרים י"ב ע"א ד"ה ביום שמת בו אביו אורחא דמילתא להטעם ביום שמת בו אביו או רבו, ובמשניות חינוך בית יהודה סי' פ"ג כתב: להטעם הוא משום דריע מזילא באותו היום עי"ש דקרי ליה סכנתא, אולם מדברי הרבנו חננאל במ"ס שבעות דף הנ"ל מוכח דאין יום שמת בו אביו אינו ענין כלל היא"צ. עי"ש שכתב וז"ל: יום שמת בו אביו פשיטא דאסור לו לאכול בשר ולשחות יין דבהדיא תניא ברכות י"ז ע"ב כל זמן שמתו מוטל לפניו אסור לאכול בשר ולשחות יין עכ"ל, ומבואר דיום שמת בו אביו דקאמר הש"ס היינו בזמן שמתו מוטל לפניו, ומשום חנינות קאחי עליה עי"ש.

במנהג להדליק נר ביום היא"צ

והנה כל זה הוא לענין המנהג להתענות ביום היא"צ, אבל לענין הדלקת נר נשמה שנוהגין ביום היא"צ אין מוכר בש"ע שם, אולם המג"א בסיומן רס"א סי' ק"ו הביא בשם הרש"ל: שהמיר לומר לעכו"ם צע"ש ביה"ש להדליק נר היא"צ, דכיון דהעולם נוהגין בו הוי לזוך גדול וכהפסד מרובה, עי"ש שלא כתב טעם ומקור להדלקה זו רק שהעולם נוהגין בזה.

ואולי המקור לזה הוא בש"ס כתובות דף ק"ג ע"א, בנוואת רבי: נר יהא דלוק במקומי. ואף דברש"י שם ד"ה נר:

לאיש לכל דינים שבחורה.

ה"ג הג"ר יקותיאל יהודה גרינוואלד ז"ל, מכת"ו: הבאתי בספרו "כל בו" דף 397 דברי הגר"ו לענין להתיר.

ה"ג הג"ר יקותיאל יהודה גרינוואלד ז"ל, מכת"ו: סברתי חז"ל בכתובות ק"מ יש למצוא רמז על נר בשכמה ימי אבלות, אבל לא ליא"צ, והראיתי בזה בספרו החדש "כל בו".

ה עמנו
גש ושוב
מי חלל
לא הוי
יק דהוי
ובדאי
ה לאיש
האשה
ז. (ומה)
ח. ק ל"ג
י. עושין

ון ורגל
זוהירין
ס: כלל
שהצא
צריהם

ין הוי
דאינו
ולו הן
כאלו
זמנו
לו הן
ז. הוי

חוס'
הדין
מירץ
נשום
לילך
ו הן
באלו
לילף
ליה
ק"ח
אבל
האי
הוי
ותו
ו'
צאי

ולא

שה

י"ו הערת המחבר: השואל הרבנו המופלג הר"י יהושע שווארץ שליט"א העירני בתוס' ר"י הוקן קידושין ל"א בד"ה דבר שמועה שכתב דודאי אין הדין כן באמו, ובמשמע כזה דליכא חיוב כבוד באמו אחר פיתה עכ"ל. אבל באמת אין בזה שום הוכחה, דהר"י הוקן לשיטתו דאינו חייב לומר הרבנו כפרה משכבו רק באופן דבר הלכה בפניו, אבל לא בפניו דלמא, ולכן באמו דאינו אומר שמותה מפיה אינו חייב לומר הכ"מ, אבל לענין כבוד בודאי דאין חלוק בין אביו לאמו ה"ב. על כה שדתי בפנים דענין היא"צ הוא כבוד כבוד אב, ראיתי כעת בספרו של

מקום אי החיוב כבוד לאחר מיתה הוא לאורייחא או דרבנן.¹¹ ועי' בש"ס סנהדרין דף פ"ה ע"ב דאיתרין קרא לרבות מקלל לאחר מיתה, ומש"ס דכתובות ק"ג ע"א הנ"ל אין ראיה, דאף אם הוא רק חיוב דרבנן לא הוא מצי לשנויי דהוהו כבוד אמכס קאי גם על לאחר מיתה, משום דגם אם לא הוא רק איסור דרבנן לא הי' צריך רבי להזהיר בניו על זה, דאטו בני רבי לא יחשו לאיסור דרבנן, ולכן משני אשת האב הואי. L

T & ברברי החת"ם לענין חלב שחלבו עבד"ם רביון דנהגו שלא לאכול איכא דררא דאיסור נדר מה"ת

ואמנם אף אי לא הוא רק חיוב מדרבנן זה רק בני שמחו אביו או אמו ולא נהג עוד להדליק בזה יש לומר דהחיוב של כבוד לא הוא רק מדרבנן, אבל בני שנהג כבר להדליק נר ציוס המיתה בזה איכא דררא לאורייחא, לשיטת הח"ס יו"ד סי' ק"ז לענין חלב שחלבו עבד"ם ואין ישראל רואהו, דכיון דמן הדין מותר לדעת הפר"ח, כיון דלא שכיח חלב טמא, ומ"מ נהגו אבותינו שלא לחכול, העובר על זה עובר על נדר לאורייחא, עיש"ה שהביא מדברי הר"ן נדרים דף ח' ע"א, עיש"ה גבי האומר לחבירו נשכים ונשנה פרק זה עליו להשכים, כתב הר"ן: קמ"ל דבקבלה בעלמא לדבר מצוה מהניא וכו' דומיא דמאי דאמרין דבקבלה לחוד מהניא לנדקה כדכתיב בפ"ך זו נדקה, עכ"ל בקי"ור. וא"כ היכא דכבר נהג להדליק נר נשמה לכבוד אבותיו איכא דררא דנדר לאורייחא אם פוסק מלהדליק, לפי דברי הח"ס.

הן אמת לדברי הח"ס תמוהים לי, דהרי בש"ס נדרים ט"ו ע"א פריך הש"ס: ומי איכא כל יחל מדרבנן, ומשני אין, והתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אהה ראשי להיתרן בפניהם, שנאמר: לא יחל דברו. הרי מפורש יולא, דנהגו בהן איסור לא הוא אלא כל יחל דרבנן, ועי' תוס' פסחים דף נ"א ע"א ד"ה אי שכתבו: דהך ברייתא דברים המותרים מיירי שידעין שהן מותרים ונהגו איסור שרונים להחמיר על עצמן, וא"כ הוא ממש כנידון הח"ס דיודעין שהחלב מותר והחמירו על עצמן, ומ"מ לא הוא רק כל יחל דרבנן. והטור יו"ד סי' רי"ד כתב: דברים המותרים ואחרים יודעין שהן מותרים ונהגים בהן איסור הוא כאלו קבלו עליהם נדר, וכתב על זה הב"ח שם ברייתא נדרים דף ט"ו ע"א דברים המותרים וכו', ומשמע החס ליתכא איסור לאורייחא אלא איכא משום כל יחל מדרבנן, ומה שכתב רבינו הוא כאלו קבלו עליהם נדר, כלומר, אבל נדר גמור מדאורייחא לא הוא, עכ"ל הב"ח. הרי לפנינו דאין בזה דררא דאיסור תורה.

ומדברי הר"ן שהביא הח"ס אין ראיה כלל, דהרי הר"ן מיירי שקיבל בפיו לעשות מצוה, על זה שייך שפיר הדמיון

ידידי הרב הגאון המפורסם הר"י גרענואלד שליט"א שהעיר בזה והראה לדברי המחצית השקל שכתב כן.

¹¹ הג"ר מנחם צבי אייכנשטיין ז"ל, שו"ת פרי יהושע סי' ס': עיין תפארת ישראל קידושין פ' א' משנה ד' שכתב דכבוד לאח"מ מדרבנן, ועיין בשו"ת דודאי השרה סי' פ"ד שהביא בשם דעת קדושים שמסתפק בזה אם כבוד אב ואם הוא ג"כ מדאורייחא, אבל מצאתי בישמח משה פ' ויחי ד' ק"ו, שכתב דכבוד אב לאחר מיתה הוא מדאורייחא, כדמוכח בסנהדרין דף פ"ה דלא איצטרך קרא

לנדקה מקרא דבפיך זו נדקה, והחילוק שבין דבר מצוה לדבר הרשות הוא: דבדבר הרשות צעין לשון קונס, איסור, או שנועה, אבל בדבר מצוה סגי בדיבורא לחוד, אבל צמה שנהגו לעשות דבר דאין כאן אפילו דיבור, לא נפיק מקרא דבפיך, ולא הוא רק איסור דרבנן. וראיה ברורה לחילוק זה, מדברי הר"ן גופי' פסחים פרק מקום שנהגו, שכתב וזה לשונו: שכל שנהגו איסור דבבר "כעין" נדר הוא עי"ש. ויקשה מדידי' אדידי' דבדף ח' ע"א הנ"ל כתב דבקבלה לחוד הוא לאורייחא, וכאן כתב דהוי בעין נדר, וע"כ כיון דהכא ליכא אפילו דיבור רק נהגו בעלמא, אין זה בגדר בפ"ך, ולכן לא הוא רק "כעין" נדר. וז"ב.

ועיין עוד בירושלמי יומא פרק ח' הלכה ה': מאכילין אותו הקל הקל, נצילה ותרומה מאכילין אותו מתרומה, אמר ר' יוסי קשימה קומי ר' זא: תרומה בעון מיתה ונצילות בלא תעשה ואת אמר הכין, ומשני, כמאן דאמר מאכילין קיבלו את המעשרות, עכ"ל הירושלמי. והכוונה, כיון דמאכילין קבלו המעשרות לא הוא רק איסור דרבנן, ולכן מאכילין אותו תרומה ולא נצילה. ולדברי הח"ס אכתי יקשה, כיון דקיבלו עליהן המעשרות א"כ הוא איסור תורה, ואמאי מאכילין אותו תרומה דוקא, הרי תרומה ג"כ הוא בל"ת דכל יחל. והנה על הר"ן לא קשה, דיש לומר דהא דקאמר הירושלמי מאכילין קבלו, היינו שנהגו כן, אבל לא קבלו עליהן צפה, וכיון דלא הוא דיבור רק נהגו לכן לא הוא רק מדרבנן, אבל להח"ס דגם צנהגו לחוד איכא איסור תורה, יקשה כנ"ל. ואולם הקרבן עדה שם בד"ה מאכילין כתב: כלומר מעשרות בזמן בית שני דרבנן. ונראה מדבריו, דלא נהגו מעצמן רק רבנן גזרו עליהן, ובה צודאי דלא הוא רק איסור דרבנן, וז"ע עוד.

ואמנם גם מש"ס דלין שבועות דף כ' ע"א הנ"ל יש להוכיח דלא הוא איסור תורה, דפריך: כיוס שמת בו אביו, פשיטא (כיון דעמא מסוס דנדור ובה הוא עליו, מיתא אביו מה לי כאן וכי מסוס דמת בו אביו מיגרע איסורי' הרי נדור ובה הוא עליו, רש"י). ולדברי הח"ס יקשה, דילמא הא דקאמר והוא שנדור ובה, לא שנדר בפירוש, רק שנהג להתענות בו דהוי נדר לאורייחא להח"ס, ועי' ל"ש להקשות פשיטא כמובן. ואולי יש לומר, דבכה"ג אף דהוי נדר לאורייחא, מ"מ המתפסים בו לא הוא כמתפסים בדבר הגדול. עי' בתוס' שם כ' ע"ב ד"ה דכי, מה שכתבו שם בשם הרבינו ינחק, ודו"ק.

וגחזור לעניינו, דמי שנהג להדליק נר הארלייט לכבוד נשמת אבותיו שוב אינו יכול לפסוק, ולשיטת הח"ס הוא איסור תורה, אבל כל יחל דרבנן הוא לכולי עלמא, כמבואר מדברי התוס' פסחים נ"א ע"ב הנ"ל, והטוש"ע יו"ד סי' רי"ד: דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור, ומקורו מהירושלמי פסחים פרק מקום שנהגו. ואף דככל הני מיירי רק בני שנהגו איסור

במקלל לאחר מיתה דחייב רק מחמת דלא נימא דנילף ממכה ובמכה היינו טעמא משום דאינו עושה חבורה, וא"כ משמע דחתם משמע בין בחיים בין לאחר מיתה ובצות כיבוד בסתמא נאמר, ע"ש.

כעת מצאתי להגאון רמ"מ פאנעט ז"ל בספרו מפגלי צדק שמשמע להיפך מדברי הגאון בעל הישמח משה זצ"ל: על הפסוק "אנכי אעשה בדבוריך", איך לא קיים כעניו יקב מיד וכו' הלא אין מצוה בכיבוד אב, רק צריך לומר היינו בחיים כבוד את אבך למען וכו', משאיכ' אח"כ אינה מצוה מה"ת לקיים צווי מחמת מצוה כבוד אב, לכן השביעו וכו'. ע"ש.

16

אדם קרויה נר מוטב תכנה נרו של אדם מפני נרו של הקב"ה עכ"ל הש"ס, וברש"י שם ד"ה קרויה נר נר חלקים נשמת אדם. והדמיון של נר לנשמת אדם מצוהר ביותר צוהר הקדוש פרשת בלק: פתח ואמר החכם עיניו נראשו וכו' בגין דגופא דנר נש איהו פתילה וכו' ע"ש. והבדרשי הביאו הבי"ט הסביר להפחילה הוא הנשמה, והשמן הוא גוף של אדם. ובמדרש רבה פרשה כ' מצוהר הדמיון של נר לאדם, "מיתת ולד למה הוא דומה לנר שכבה שלא בזמנו, קשה לו קשה לעולם". ע"ש.

ונמצא לפי"ז דרך צנר של שמן חלב או שעווה יש רמז לנשמה, אבל צנר חשמלי ליחנייהו לסימנים האלו, ע"כ ודאי דמנוה מן המובחר להדליק נר יחרייט צנר פשוט לא צנר עלעקטרי. L

בדבריו הבי"ט לענין נר השמלי בשבת

7 **ומה** שהביא כ"ח מדברי הבית יחזק יו"ד חלק א' סי' ק"כ, שכחצ: דיכולין להדליק נר שבת צנר עלעקטרי ולצרך עליו להדליק נר של שבת. הנה דברי הבית יחזק אינן מוסכמין עוד להלכה, שהרי הרב צעמנו חוזר ומסתפק בזה בספרו בית יחזק יו"ד חלק ב' סי' ל"א.

ואמנם מלמד זה, אין דמיון מנר נשמה לנר של שבת, דהרי צנר של שבת עיקר המנוה היא שיהי' אור במושבותיו כי זהו עונג שבת שלא ישב בחושך, ומהאי טעמא דעת היס שרואים לומר בחוס' שבת דף כ"ה ע"ב ד"ה חוצה: שאם היחה מודלקת ועומדת בערב שבת א"צ לכבותה ולחזור ולהדליקה, והוא דעת הרבינו משולם הובא במרדכי שבת פרק ב' סי' רל"ד, דכיון דעיקר חיוב הדלקה בשבת הוא כדי שיהי' אור צבית, והרי יש אור ולמה יטרך לכבותה. ע"ש במרדכי הנ"ל. ואפילו להר"ם בחוס' הנ"ל שצריך לכבותה ולחזור ולהדליקה. הוא רק משום דבעי היכרא שהוא לכבוד שבת, אבל עיקר הטעם הוא שיהי' אור צביתם, וממילא דאין נפקא מינה אם האור צא מנר של שמן או מנר עלעקטרי, דכלל דבר המאיר מקיים המנוה של עונג שבת, אבל צנר נשמה שאינו עשוי להאיר דהרי מדליקין גם ביום, ועיקר הטעם בזה לרמוז אל נשמת אבותיו שדומים לנר, ורמוז זה חסר צנר חשמלי, דנר זה אף שכבה אין ריחו נודף כנר של שמן ושעווה, ע"כ צודאי דהמנוה הוא רק צנר של שמן ושעווה, לא צנר עלעקטרי. ועיין בתשובות שב יעקב חלק א' סי' ג' שכחצ ליישב קושית השער אפרים בזה דמדליקין נר חנוכה בשמן שריפה, והרי נר חנוכה בעי שיעור ושמן שריפה כמותי מיכתת שעורי' כיון דעומד לשריפה, וסי' השב יעקב דכיון דעיקר מלות נר חנוכה

נדבר המותר מחמת סוג ופרישות, אבל צמי שנוהג לעשות דבר מנוה קלמ, אינו מצוהר ציו"ד שם אס גם בזה יש דררא דנדר. **אולם** באמת הדבר מצוהר בש"ע אר"ח תקל"ז ס"ב ברמ"א שם: דהרגיל להתענות צר"ה לריך התרה עיש"ה, והמשנה נכונה שם אום ו' הראה ליו"ד סי' רי"ד, ורק ברגיל, אבל בפעם אחד לא לריך התרה ע"ש. L

7e הערה ממשנה דשקלים דקטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק

ולדעתי המקור לזה הוא במס' שקלים פרק א' מ"ג את מי ממשכנין לויס וישראלים אבל לא נשים ועבדים וקטנים. וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק, עכ"ל המשנה. ומצוהר מזה, דכיון שהתחיל פעם אחד לעשות המנוה, אף שמן הדיון פטור לשקול עבור הקטן שוב אינו פוסק.

ועיין בפירוש המשניות להרמב"ם ו"ל שם שכחצ בזה לשונו: ואם אביו נתן בעצורו והוא קטן, אומרים לו: מאחר שנתת עליו השנה שעברה והעמדת עליו זאת המנוה תן עליה תמיד עד שיגדל ולא תפסק. עכ"ל. הרי לך מפורש, דכיון דהתחיל פעם אחד לעשות המנוה שוב אינו פוסק, ועי' בתשובות הששב"ץ חלק ג' סי' מ"ה שכחצ: דהא דשוב אינו פוסק דמתניתין הוא כיון דשקלים היו דבר מנוה לכך אינו פוסק, אבל בדבר הרשות, כגון נתינת מס למלך, בזה אף שקיבל עליו יכול לפסק, עיש"ה צדכריו". דמצוהר מדבריו דכל הטעם דאינו פוסק הוא משום דהוי דבר מנוה, ולא משום מחייב עצמו בממון שאינו חייב. ואף דנתינת שקלים בעבור צנו הקטן אינו דבר מנוה חיובית, דהא קטנים פטורים מלשקול, מ"מ כיון דאיכא סרך מנוה כדי לתוכו צמלות, כמ"ש הרוקח בס' רל"ג ע"ש, לכך כיון שנהג פעם א' והעמיד עליו המנוה שוב אינו פוסק וו"ב. ולדעתי זה הוא המקור להך דינא דמנהג של מנוה, ואפילו בפעם אחד בלבד שוב אינו פוסק. שוב ראיתי הדבר מפורש במג"א סי' ת"ע לענין תענית צכורים עיש"ה.

והיוצא לנו מזה, דהחיוב להדליק נר יא"צ דהוא בגדר מנוה כבוד אב ואם, אם התחיל פעם אחד להדליק, שוב הוי חיוב מדינא להדליק בכל פעם ביום היחרייט ואינו פוסק.

ואמנם לענין השאלה של כמה מדליקין שנשאל כבודו, הנה ענין ההדלקה של נר נשמה כנראה הוא מהך דמס' שבת דף ל' ע"א וע"ב: מהו לכבות צולניא דנורא מקמי צלישא בשבתא וכו', ולענין שאלה דשאלנא קדמיכון, נר קרויה נר ונשמתו של

מחדש, אינו יכול להקדים עשיית המצוה בזמן הפטור על להבא, דצריך לעשות המצוה בזמן חיובה, אבל זה ששוקל בשביל הקטן דליכא בזה דין מחצהשק רק חיוב נדר למה לא ישלם חוב שעליו על כמה שנים, אבל אי החיוב מטעם חנוך צריך לשקול כל שנה. ושוב ציין לרמב"ם בפ"א משקלים ה"ז קטן שהתחיל אביו לשקול ע"י שוב אינו פוסק אלא נותן בכל שנה ושנה עכ"ל. וצ"ב למה הוסיף על ל' המשנה, דפשיטא דכיון דאינו פוסק דנותן בכל שנה, אמנם אי נימא דהוי משום חנוך השמיענו הרמב"ם דלא מהני ליתן בב"א על כמה שנים. ולדידי אכתי אפשר לומר דאפילו אם הוא משום נדר, ג"כ צריך לשקול כל שנה שסתמא דמילתא הוי נדר שיתן כפי המצוה. ולעצם הסתפקותו אם הוא משום נדר או חנוך, מדבריו מריח ז"ל משמע דהיינו הך דהוי נדר מצוה משום סרך מצות חנוך.

ה' בחשב"ץ הנ"ל משמע דלא בעינן שיהא מצוה חיובית, אלא כיון שנתנית שקלים לגדול הוא מצוה, ואם התחיל לתת עבור בנו הקטן, הרי כבר נהג להכניסו במצוה זו, ולכן שוב אינו פוסק, והא לך לשון התשב"ץ: אלו היו חיוב המס חוב שהטילה אותו התורה ונתחייבו הם מעצמם לפרוע אותו אעפ"י שהיו פטורין הרי הדיון נותן שיעמדו בחיובם ולא יפסקו כיון שהתחילו אין מפסיקין שכן שנינו במס' שקלים, קטן שהתחיל אביו לשקול ע"י אינו פוסק עד שיגדיל וישקול ע"י עצמו, ואם בשקלים שאמרה התורה העשיר לא ירבה אם חייב עצמו לפרוע על מי שהתורה פטרתיו כקטן אינו פוסק כ"ש בנידון זה עכ"ל. ועי' גור ארי יהודה שכ' שאביו הגאון ר"מ הסתפק אם הדיון שאינו פוסק הוא מטעם נדר או מטעם חנוך, ונפק"מ אם יוכל האב לשלם שקליו על כמה שנים, דבשלמא בכל מחצהשק, כיון דבכל שנה מתחדשת המצוה

וזה לשונו: ר"מ אומר כשעמדו שבתים על הים זה אומר אני ארד וזה אומר אני ארד, ומתוך שהן עומדין קפץ שבת צנימין וירד לים תחלה. ר"י אומר כשעמדו ישראל על הים זה אמר אני יורד וזה אמר אני יורד וכו', מתוך שהן עומדין ונוטלין עצה קפץ נחשון בן עמינדב וכו' ע"כ הילקוט. והדבר נפלא דבמאי פליגי ר"מ ור"י, ומדוע דרש ר"י לגנאי שלא רנו לירד צעת דיכול לדרוש לשבת כר"מ.

ובראיה, דהנה קיי"ל בכל החורה כולה יעבור ואל יהרג מן מע"ז ג"ע ושפיכת דמים, ויש לספק, הא"ך הדין צנימין שאומר לאחד לקפון לתוך האש שעפ"י טבע ודאי ימות, אם מחויב לשמוע, דהרי הא דמנחה לשמוע לדברי הנביא הוא מנחה כשאר מנחות החורה שדינם יעבור ואל יהרג, וא"כ אינו מחויב לשמוע אל הנביא, או דילמא כיון שהנביא מצטווחו שינצל שיעשה לו גם מחויב הוא לשמוע לו, והוא ספק עמוס לדעתו. והנה מאברהם אבינו שעקד את יצחק א"ן ראיה, שהרי הוא שמע מפי הקב"ה, אולם מיצחק ששמע לדברי אברהם ופסג את זוארו אעפ"י שלא שמע רק מאברהם נביא ה', שפיר יש ללמוד שמחויב לשמוע אעפ"י שא"ן הנביא מצטווחו שינצל י"י. אך לשיטת הרא"ה ה"ל דממדת חסידות מותר לו להחמיר על עצמו וליהרג ואל יעבור, א"ן כאן ראיה, דלולי צלמח אינו מחויב לשמוע, ורק יצחק החמיר על עצמו ממדת חסידות.

והנה כשעמדו ישראל על הים ומשה פקד עליהם לירד לתוך הים שעפ"י הטבע יטבעו כולם, הנה עפ"י דין לא היו מחויבין לשמוע, כיון שלא שמעו מפי הקב"ה רק ממשה נביא ה', ורק דהיו יכולין להחמיר על עצמן, ורק חכם וחסיד ראוי להחמיר על עצמו כשיטת הרא"ה, ולכך סבר ר"י דכל אחד אמר אינו יורד שלא החזיקו עצמן לחכמים וחסידים, וזה שבת להם שהחזיקו במדת ענוה, וא"ך ר"מ סובר כד השני דמחויבין לשמוע להנביא כיון שהבטיחם שינצלו, ולכך אמר ר"מ דכל אחד אמר אני יורד שרנו למסור נפשם, ונמנע דבין ר"י ובין ר"מ בשבת ישראל דברו. ודוק היטב. **ל**

הוא לפרסומא ניסא, וא"כ מה לי דכחותי מיכחת שעורי, הרי מכל מקום איכא פרסום הנס ע"י הגרות, ולהכי מותר להדליק בשמן שריפה עיש"ה בדבריו, והוא ממש כעין נידון דידן בנר של שבת, דמה לי בזה שהוא נר עלעקטערי, הרי מכל מקום הוא מאיר את הבית ואיכא עונג שבת וזהו עיקר מצותו, לא כן בנר נשמה שאינו עשוי להאיר, בודאי ללאו שפיר דמי להדליק בנר עלעקטערי.

וא"ך כל זה רק לענין נר יארצייט שמדליקין ציוס שמתו צו אבותיו, אבל בטבלא זו שנשאל כבודו עליה, הנה הוא דומה ממש לנר של שבת דהא הגרות הללו עשויים רק להאיר שמוחם של הנפטרים ציוס היא"ש כדי שזיכרו אותם החברים של החברה צעת לימוד המשניות וצעת התפלה וכדומה, וכיון דהוא עשוי להאיר שוב א"ן קפידא בא"ו נר מאיר, דעיקר התכלית הוא להאיר ולהזכיר החברים שהיוס הוא היום שנשמתו נידונית לעלייה כמבואר בשה"ק. וע"כ א"ן שום ספק בזה דשפיר דמי להאיר גם בנר חשמלי. ובפרט דא"ן בזה דררא דנדר כמו ביארצייט, דהרי כך החמילו לנהוג, וע"כ א"ן להרהר בזה כלל.

ובדרך אגב הנני להעיר בדברי הש"ס שבת לי ע"צ הנ"ל דא"ר תנחום דמותר לכבות הנר מפני החולה משום דנשמת אדם קרויה נר וכו', והדבר מתמיה, דכיון דמיירי בחולה שיש בו סכנה, דהא אמר מוטב שיכבה נרו של אדם משיכבה נרו של הקב"ה, וא"כ למה לן טעמים לזה, הרי פקוח נפש דוחה שבת, וצדש"י שם כתב: דהוא מפני שהיו עמי הארץ הולך להטעימן בדברי אגדה ע"ש.

ואולי יש לומר, דהנ"מ הוא היכא דהחולה רוצה להחמיר על עצמו שלא לחלל שבת ע"י, דא"ך דשבת הוא מעבירות שדין לעבור ואל יהרג, מכל מקום שיטת הרא"ה בספר החינוך מנחת קידוש השם: דחסיד ראוי להחמיר עליו ויהרג ואל יעבור, ולכך ילף ר' תנחום דגבי איסורי שבת אינו כן, ואפילו חסיד אינו ראוי להחמיר, דמוטב שיחלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה, וכעין הך דמקושש לשם שמים נמכוין. **ל**

דבר נפלא בדברי הש"ס בטה היתה יהודא לקדשו **76** **ובענין** זה אמרתי בשניעי של פסח העל"ט לפרש דברי הש"ס בטה, וכן הוא צילקוט שמעוני פרשת בשלח אות רל"ד,

¹⁷ הג"ר נפתלי הירץ בוינבעל ז"ל, שו"ת אמרי שפר סי' כ"ח: תמה כ"ח [הג"ר נפתלי ברוינפעלד ז"ל] שנעלם ממנו גמרא דסנהדרין דף פ"ט וזה לשון הגמרא "היכי דמוחק שאני דאי לא תימא הכי אברהם בהר המוריה ה"ך שמע ליה יצחק, אליהו בהר הכרמל היכי סמכו עליו ועבדי שחוטי הו"ן אלא היכי דמוחק שאני, ובאמת שם מפלפל בגמרא רק אם הנביא לא נתן אות אם מתחייבים לשמוע אליו ועל זה אמרין היכי דמוחק שאני ומייתי ראה מאברהם, אבל אם יש חיוב למסור נפשו בעד המצוה של ואליו תשמעון מזה לא מיירי בגמרא ורק מפילא נשמע כי יצחק שמע לאברהם מני"ל. והנה כבר נשאלה שאלה זו מהראשונים, והוא בחשובות הורב"ו חלק ב' סימן תרנ"ב, ועיין בספר אמרי אמת שמביאו ומפלפל שם אם מחויב לשמוע לנביא להרוג את עצמו או לאחריה כיון דהמצוה אינה מג' דברים שיהרג ואל יעבור, ובפרט בשב ואל תעשה דאפילו באלו ג' עבירות ע"ז ג"ע ושפכ"ד דוקא לעבור בקום ועשה אמרין יהרג ואל יעבור אבל בשב ואל תעשה לא, אבל מביא שם דברי הרמב"ם ז"ל בהקדמת לפירוש המשניות שדעתו דמתחייב לשמרו להביא למסור נפשו ע"י, ומתין דברי הרמב"ם באדיקות. ואם כי מי אני להבנים ראשי בין ההרים ולהכריע, בזה אבל אני רוצה רק לבאר

קצת יותר ענין מצוה זו של נביא מקורבך וגו' אליו תשמעון ואו לא יהיה קשה כלל על הרמב"ם שפסק שמחויבים למסור נפשו על מצוה זו הא אינה מהג' שיהרוג ואל יעבור, כי יש הלוקים שונים, והיינו, כי למשל באם צוה שלא לעשות איזה דבר מחויב האיש לעשות ככל אשר צוה עליו הנביא, וגם אם יש בזה איסור שצוה הנביא כמו שחיטה חוץ וצריכה או אם הנביא נותן אות או שהוא מוחזק לנביא או גם כן מחויב לשמוע אליו, וגם אם הנביא אמר לו בשם הקב"ה להרוג את עצמו או לאחריה לפי דעתו אין ספק שמחויב לשמוע להנביא ואל יעבור ב"ן לו בפירוש שכן צוה הקב"ה וא"ך שא"ן זה מג' דברים שיהרג ואל יעבור כיון שמצותו בכך, דאי לא הכי אין משכחת לה הדין להרוג את הרוצח ובתיב יד העדים תהי' בו בראשונה להמיתו אף שאינו מג' דברים אף על פי כן מחויב לשמוע להבית דין ולהרוג את הרוצח אלא כיון שפה הצינוי הוא בפירוש לעשות זה או אין שום ספק שערך להרוג, והשאלה היא רק באם הנביא צוה לעשות איזה דבר ואחר כך נודמן כך שאי אפשר לו לקיים דברי הנביא רק אם ימסר נפשו או יתרוג אחריה או הוא ספק אם מחויב לשמוע להנביא כיון שאינו מג' דברים שיהרג ואל יעבור, ואם כן לפי זה לא קשה שיעזק שמע לאברהם כיון ששם היה ציווי בפירוש והעלהו שם לעולה, וזה ברור בסבדא.

Medini, Hayyim Ezekiah

קונטרס הכללים
ספר

שדרי חמד

פאת השדה שיורי הפאה

כולל אות 5.מ.

יבואו בו כללי השים וכללי הפוסקים דברים ברוהים, ליקומאי נינהו מספרן של צדיקים המה הגבורים. אשר דברו בקדשם אתה הנה ואחת הנה כמקומות מספורים. ואסיפת דינים, אמרי פנינים מפי סופרים ומפי ספרים, בדבר הנהוגים נפשי איוחה ללקט אמרים, בעזרת האל יתברך בורא רוח ויוצר תרים, למדנו חיפוש מחיפוש תופש כל חדרי תדרים, תיקנתים אף עשיתים עים איב מאלף ועד תיו מסודרים, להועיל לקטנים כמוני מילדי העברים, את כל אלה ידי עשתה אנכי הרל צעיר שבצעירים, מבני ציון עיר קדשנו ירושלים משוש תפארתנו במתרה בימינו תבנה ותכונן בראש ההרים, גר אנכי לעתות כאל באחת מעיירות קורים, קראמב בזאר עיר קטנה ואנשי קדש בתוכה טובים ויקרים, הצעיר חיים הזקירו מדיני המבונה החים היו בלאי הרב תחמיד ועניו מותרר רפאל אליה מדיני ולהיה תנצב"ה נהנה מיו השכינה באספקלריא המאירה אור לשרים.

הנבא לבית הדפוס ע"י בית ספרי הספרים של הר"ד שמשון ובנו הר"ד יצחק סובאלסקי נ"י.
בזאראש רחוב חוקא 40

חלק רביעי

הוצאת

בית הסופר

בני ברק, רח' ר' עקיבא 65

PRINTED IN ISRAEL

דפוס

111-101 מוססט לראי
23 אבני הר"ד בראשית ה' 23

אלא הוכרר שיהא הפסד ממון לזה היחיד וכו' עיין שם וכבר נכתב מדברי תרומת הדשן והפוסק דלמטה פעמים אחר ההפסדה מיקרי חקיה ושוב אין אחר מהם יכול לשטות מנהגם אף שלא נכתב בפנקס עכ"ל וחידוש הוא שלא זכר במשאל חיים את דב"ק ואולי כבר הובאו דבריו בספרים עיין בענין זה (נחזור לדברי הרב משא חיים בלוח ק"ט ס"ג):

עוד יש להעיר דהיינו משכחה לה פלוגתא כי האי הרי כתבו המוספים בפרק מקום שנהנו ד' ה"ן ד"ה אמר ר' מאיר לר' מאיר דאית ליה דהוי מנהגא קסבר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בדבר זה דבמנהג לא שייך פלוגתא דליתיה היכי נהגו עכ"ל וזו משכחה מילתיה דליפלינו במנהגא אודא לה הוכחה כהוספה דלר' מאיר לא נחלקו וכו' ולריך לעיין במפרשים איה"ש: **ובדבר** שם מחלוקת בשופקים אין לך הכרעה גדולה מהמנהג וראוי לכתב אחריו אף במקום אחר שהמנהג בו אינו כל כך צרור כן כתב בספר משא חיים ד' ד"ן אות קכ"א בשם הרב לב משא בחלק אפן העור ס' ב' ד' כ"ה ע"ג וכדף ס' סוף אות ר"ז כתב במחלוקת הפוסקים דיש מקילין דאין חושבין לקידושין במקום בעד אחר ויש מחמירין דנהגו כדעת המקילין און מהי המנהג כמו שגראה מחשוב מהרש"ם חלק אפן העור ס' י"ח וכו' י"ג וכו' י"ד וכו' ל' וכו' י"ו וכו' י"ז וכו' י"ח וכו' וכן הדין פשוט בכל מחלוקת הפוסקים דזה אוסר זה מסיר או זה מחייב זה מוכה ונאסו כסברת מ"ד דודאי הכי נקטינן כי המנהג עיקר לפסוק ההלכה כפי סברת הפוסק שכן נהגו וכמו שכתב בספר משא חיים:

ואם משופקים אם יש מנהג בעיר לאסור או לא כתב בספר משא חיים ד' ח"ן אות קנ"ח בשם מרן מו"ק בספר שו"ת ברבנו י"ד ס' רי"ד דלולין לקולא דהוי ספיקא דרבנן וכחב על זה ועיין מה שכתבתי לשל מזה דלולין בחר רובא דעלמא והכל לפי הענין עכ"ל ולדעת הגאון חתם סופר בחלק יורה דעה ס' ק"ו (כד"ה ומה שכתבתי) שכל מנהג שנהגו בלוח דבר יש בו דין נדר מדאורייתא נראה שיש לומר שכשהוא ספק אם יש מנהג בעיר או לו אזלין לחומרא וכן במה שכתב בלוח שאלו שאלו בשם ספרו בשמח כל מי י"ד ס' ס"ו ד' ק"ג ע"ב דאם יש ספק בעיר אם המנהג לאסור או להחיר יש לכתב אחר רוב העולם להחיר או לאסור נראה גם כן שדעת הגאון חתם סופר אם מנהג רוב העולם הוא להקל אינו ראוי להקל בעירו כיון שיש ספק שמה נהגו לסחמדין כן נראה לכאורה אך יש לדחות כמו שגראה החעין ועיין לקמן בכלל (קל"ה) רע"ז:

ובנהג של נחשט בכל אבשי העיר כתב בספר משא חיים ד' ס' אות רכ"ט בשם רבינו מהר"י קולון שרש קע"א דבר פשוט הוא שאין ראוי שיקרא המנהג על מיעוט מהאנשים אלא אחר הרוב דאחרי רבים להטות ומה שנהגו רוב אנשי העיר יקרא מנהג העיר ולא מה שלא נהגו הרוב אלא המיעוט עכ"ל ומשום דעל כל פנים על פי הרוב מיקרי מנהג אף שהמיעוט לא נהגו כן אך בשם הגאון מקרי לב משא חיים ס' ק"ב ד' קס"ה ע"ג כתב דלא מיקרי מנהג כי אם במנהג פשוט בכל ולא מהי ציה רוב ולריך לעיין בגוף הספר אם דוקא לדיני ממונות הוא דאמר הכי ומשום דנקטינן אין הולכין במתקן אחר הרוב אבל במידי דאסורא דקיימא לן לחילוי בחר רובא גם במנהגא דמידי דאסורא הכי או לא שאני ליה ובכל מנהג קאמר הכי ומה שיש צידו ספר התורה הנ"ל יטעיל על דבר וס' (במשא חיים) בלוח ד"ל כתב מנהג שנהגו רוב החמיר ומיעוטם לא קבלו יטעיל הרוב לטוף אה המיעוט משא חלק בהורה המנהגות מקריה י"ב וכנסה הגדולה י"ד ס' רי"ד הנהגות העור אות כ"ה עכ"ל ומשמעות הדברים הוא דמיררו במנהג איסור ונהגו הרוב להחמיר ומרלא קאמר שדעת הגאון מקרי לב אינו נקרא מנהג כלל כיון שלא הסכימו כולם נראה קלם שדבריו הם רק למנהג דביני מחונות: **דבר** שהוא חלק מנהג אין לרין ענין אחר מחמירו אף בדומה לו דיש לומר דדוקא בזה נהגו כן ולא בדרך ואף בחקנת של ח"ל אחריו דאין למרין דבר הדומה לו ואורכא אחריו הכי

דלא להוסיף עלה וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ד ס' א' והביא מחשבת סופרים דאין למרין דברי סופרים מדברי סופרים ויבואו דבריו בבית שמואל ס' ק"ח ס"ק כ"ב ואף אם יש לספק דילמא נהגו כן גם בזה יש להשמיר אשיקרא דרובא ודבר זה למדנו מתורתו של הרא"ש כלל כ"ה ס' ז' הובא בלחן העור ס' ק"ח (ומתשובת הרשב"א הובאה בלחן העור ס' ק"ח) ומתשובת הרשב"א הובאה בבית יוסף חשן משפט סימן י"ז דדבר שהוא נוסף על הדין כשיש ספק מעומדין הדבר על עיקר הדין כן כתב הגאון רמ"ן בלח"ס ס' מ' לענין שלא ללמוד נישואין בליל מולאי חשטה בלחן המנהג דשלא ליחול בער בליל מולאי חשטה בלחן ועיין לקמן בסמוך:

אם יש איזה שני מהגדון להמנהג כתב הרב"ש בסיומן חע"ז ומאחר שאין זה הדין ולא מהקנת הקהל אלא מלד המנהג לבד וגם המנהג אינו בני על קו היסוד אין לרין בו אלא בדומה ממש למה שנהגו וכל שיש קלח החלפות מן הגדון אל המנהג אין הולכין אחריו וכחב בספר משא חיים ד' ס"ב אות נדר שכן כתבו הרבנים כנסת הגדולה בחשן משפט ס' קס"ג הנהגת בית יוסף אות קל"ה ואות ר' ובתשובתו בעי חיי ח"מ ח"א ס' ק"ה ובח"ב ס' י"א ד' י"ד ופי' אהרן ס' י"ד ובי אברהם ח"מ ס' א' ומשא חלק בסופו בדיני המנהגות ודבר משא ח"ג בחשן משפט ס' י"א ד' ע"ג ולב שלמה ח"מ ס' ס"ה וחקקי לב ח"ב ח"מ ס' מ"ב ד' ק"ן ע"ג אף אי אביא שכן כתב הרב מהריק"ש בתשובתו בספר אהלי יעקב סוף ס' ס"א על פי דברי הרב"ש הנ"ל גם הרב שער אהרן בחלק י"ד ס' י"א כתב בדף כ' ע"א וכוין שצדקו ויסודו של מנהג שיש מלד איסור שבו דיינו במה שכתב נהגו וכו' אבל להוסיף על המנהג לא וכמו שכתב וכו' והביא דבריו בבית ספר משא חלק ד' ס"ד ע"ד וכל שכן בנדרין דיון וכו' עיי"ש נדונו וכן ראיתי להרב בעי חיי בחשן משפט ח"א ס' י"ב (קרוי לשיטתו ב"ה ומה אמור יאמרו) ומאחר דאחיין מטעם מנהג אין לרין בו אלא דומה בדומה כמו שכתב הרב"ש וכו' עיי"ש גם הרב און אחרן במערכת זו אות פ"ה הביא דברי הרב"ש הנ"ל (עם עניין בטעות הדפוס ס' קע"ז אבל היא בסיומן חע"ז) ועיין להרוב משה שמעון בסיומן קס"ג הנהגת בית יוסף אות ק"פ וכיוצא לזה כתב הרב"ש בס' ש"ן (סוף ד"ה ונשוב) והנה מה טוב אם ידעו הקהל הקדוש לחקן המנהג וכו' ואם אין רובים ראוי לומר כמו שאמר רבי על ר' יובי כבד הורה זקן אף באם היב ר' יובי קיים היה כופף לפני רבי וכל שכן שיש לנו לומר כן על הרא"ה שהיה רב מנהג אבל מכל מקום שבו דלא להוסיף עלה והוא שחששה הכפרה כמו שהוא חקקה ולא יסיים בה המכריז ואם לא שיאבד זכותו לפי מה איסור נמור הוא מן הדין ואין ראוי להניחו בשום פנים שאין זה מסקנהו אלא הדבר נפל בטעות עכ"ל:

ומדברי הרב בעי חיי ס' י"ב הנ"ל נראה לי דלאו דוקא במנהג גרוע הוא דאמרינן דכל שיש החלפות ושינוי בהגדון מהמנהג אין דעים בו דין מנהג כמו שמשמע מדברי הרב"ש הנ"ל אלא בכל דבר שאינו מן הדין אלא מחמת מנהג הדין כן שאין למרין אלא כשהוא כהמנהג ממש בלי שום החלפות ושינוי והרב"ש שכתב כשהוא מנהג גרוע כתב כן לפי שגדונו היה כן וכן הרב מהריק"ש ולא באו להוליא כשאין המנהג גרוע והכי מסתברא דבכל מאי דאחיין עלה מחמת מנהג אין למרין ממנו אלא בדומה לו וכן כתבתי אגפי הדל מסתברא בדברי חכמים ס' קל"ה עיי"ש וכן כתב במשא חיים דף ס"א אות רמ"ד מה שדעים במנהג הוא בדומה ממש אבל כשיש שינוי והחלפות אין דעים מחורה מנהג ובסורה יפשה כמו שכתב הרב"ש בס' חמ"ח ותע"ה וכשי חשן משפט ח"ב ועיין חקקי לב ח"ב דף ק"ן ע"ג וק"ן ע"ג עכ"ל ואין אלני ספר חקקי לב ח"ב:

שוב ראיתי שכן מתבאר מדברי מרן החב"ק בחקקי לב ח"א בלח"ס ס' י"ג שישאל באפנים לחים (בארבאנאום בלע"ז) שבמקומות החמים יולאים בפסח אם הם בכלל גזרת קטניות והיי בתשובתו שהרב בית דוד כת על פוליס חרשים שאינם בכלל

בכלל קטניות אלא בדומה להכריע להי גזרה דילמא אהי ס' מיסחיינהו להטובים ולא בלחם וכו' ושו כגדון דיון יש לומר לא נהגו ועל דרך קס"ג הנהגת בית י' דמנהג שאי עשוי דומה אין הולכין לעמינות הרי שכתב חלילה והוא מיוחד במה שאינו דומה ל דינים:

ומעין כללין דל בית דיו מלבד) במה שנהגו גדולי ישראל ולא שיש בהם חולפים הרבנים ויש רבנים ישראל ולא מינו אי מהרבנים שפשוט ול' כתב הרב מהר"א אהם בזמן הרבנים ג ואפילו הכי סיו מו לא ידעו כלל שיש ומלאו שיש בהם ח' בה רין מנהג שהרי שאם הרבנים הקד' לוחי ככרוכיח לאם

אם המנהג הוא על מה שמס' איזה מנהג של חמ' דבריו במשא חיים ח"א חלק י"ד ר דף כ"ה ע"א והרב כספ' שטרב מהר"ש שריך לחפז ולבק' בפרק במה שזמנין ואף על פי שגורסין ונקא טעמים שוינו בפרק קמח דגשין אחיות של שטעמ"ז המנהג פן יולאו' שאין ראוי להכריח הדין שהרי מן הדין שאנו נוהגים שיהא מששים ליוין כיו' ש בכלל ל"ח אכתוב וכו':

בנהג שנהגו הו' תורת אג' בדבר שאין בו טעו' ביטן דלא הוו אזלי' מנהג בדבר שהלוי' ודין בשמחת חפלו (להניחם) והבן עט' ומה שמבאר ביז' זרעם הוא גם כ

בעזהש"ת

שאלות ותשובות

לבושי מרדכי

בארבע חלקי שולחן ערוך

אשר איזן וחקיקר גאון ישראל וקדושו גדול מרבן שמו

רבי מרדכי לייב ווינקלער זצוק"ל

שימוש ברבנות בק"ק מ' טעלעגד, ברעזאווא, ולאחרונה בה' מאד יע"א

ויכתוב מרדכי את הדברים וישלח ספרים בכל מדינות הקרובים והרחוקים, והחל משנת תער"ב קבעם המחבר בדפוס, והוציאם לאור עולם בכמה מהדורות בזה אחר זה, ואחר פטירתו נמשכה המלאכה ע"י אחד מתלמידיו ונמרה בשנת תרצ"ז

ועכשיו יוצא לאור מחדש ברוב פאר והדר באותיות מאירת עיניים, בתוספת מראי מקומות עם הוספות נכבדות ולקטים מכת"י ושאר מקורות, הכל כמפורט בפנים

ביוזמת והשתדלות הרבני הר"ר **יצחק פנחס פריינד** נר"ו

נכד תלמיד המזחבר

ברוקלין ניו יארק יע"א

בשנת ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות לפ"ק

להישראל והנה בזמן היחר לאחר ג' שנים. ועיי' ביו"ד סי' רנ"ד
[פס"י י"ג] מחלוקת המחבר ורמ"א בענין צאו לחשבון.

ולענין צדוק זה דהוי כמדמנה, דהוא אגב רמיים של שמן,
לסברת דברי יוסף יש היחר. וכתשו' מהרמשי"ק סי'
קל"ח הנ"ל במקום שיש מחירים אין לריך למחות, צפרט היכא
דיש לחוש דיעשה להדיא דרך איסור כמו באיש הנ"ל כמוצן.

ג

מה שכתב להקשות לבית שמאי דכירא להו דין שעתן [מה]

ב' ע"א], ולמה הסמיר יותר לזריכה בדיקה על כל תשמיש
ותשמיש. עיין דף ט"ז [ע"א], ואמרת דהלל במתניתין תנן
לאעפ"י שאמרו דין שעתן דהיינו בד' נשים לרבי אליעזר, מ"מ
לזריכה בדיקה, ועיין בתוס' [שם] דף ט"ל [ע"א ד"ה והולדת] בטעם
הדבר דלא שייך לטעמא דבית שמאי שאמרו דין שעתן, עיי"ש"ה.

והגני לסיים בכל חותמי ברכות ותשועות ישראל בקרב
הימים

כאו"נ הטהורה ונפש ידירו דוש"ת
הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד יצ"ו

סימן קסו

[א] בירך על מאכל חלב ושוב נזכר שאכל בשר [ב] חצי שיעור באיסור דרבנן

[ג] איסור מצד מנהג

שלום וכל טוב על ראש ידידי ה"ה כבוד הרבני הגדול
חרוף ובקי ירא ושלם כש"ת מהו' חיים ראטה אב"י ק"ק
סערענטש יצ"ו

נידו לעשות כמו שמבואר בסי' ר"ו [פס"י ו'] לאמור צרוך שם
כבוד וגו'.

ב

א

ראיתי מה שכתב בענין חצי שיעור בדרבנן, והביא דברי פרי

74 אחרדש"ה, הגני במודע כי קראתי למאהבי, על דבר מה
שאירע לו, שאחר ברכת המזון נזדמן לבית מכירו,
והניחו לפניו אשישה מעיסת חלב וחמאה, וצריך בורא מיני
מוזנות, וזכר שאכל מאכל בשר. והא הלכתא בסי' פ"ט [פס"י א']
עד סעודה אחריתא היינו שש שעות. ועמד מה לעשות, לאכול
או לאו, ומשום ברכה שצריך.

מגדים [יו"ד] סי' ל"ח [שפתי דעת סי' כ"ג], והתפלל על
דבר תשו' מהר"מ שיק' או"ח [סימן י"ב] שהביא ממרחק דברי
תשו' מהר"י מינץ [סי' ע"ו]. הי' מקדמונים בזמן מהר"ם פדוואה
ורמ"א. אלא שאין בדברי מהר"י מינץ זכר לומר דחצי שיעור
בדרבנן מותר, רק דן שם בלב עוף שנמצא בזקן בחתיכת בשר
דמיקל לשער, אם כי נחטרו רגליים והראש וקלת מן הנזואר
דהוי בכלל עוף שלם, וכמ"ש במרדכי [חולין סי' תר"ט] דסתם עוף
שלם יש בו ששים נגד הלב. ועל דבר זה מסיק דלהכי היקל, דהוי
רק חצי שיעור, כמו שאיחא במס' כרייתות [כ"ב ע"א] דבלב עוף
אין בו כזית, על כן במס' חולין [ק"ט ע"א] חנן קורעו, לא קרעו
אין עובר עליו. והביא על דבר זה דברי מר בר רב אשי בחצי
זית דחרבא בסי' גיד הנשה [שם ז"ח ע"א], ואמר ליה רב אשי לא
חולול בשיעורא דרבנן, דשאני החס דיכול לצא לכזית, אבל דם
בלב עוף דלעולם אין בו כזית יש להקל כמר בר רב אשי, זה
תוכן דבריו. א"כ אינו רק לענין שיעור ציטול, וג"כ לענין לב
עוף שאין בו לעולם כזית.

והנה כתשו' מהרמשי"ק הנ"ל מביא ראיה דחצי שיעור גם
מדרבנן אסור, מדברי הרמב"ם [פ"ט מהל' מחלוקת אסורות
ה"ב] דמלריך נחית טעם כמו כחל, ואי חצי שיעור מותר הא

והנה באו"ח סי' קל"ו [פס"י א'] שם מבואר לענין ברכה על
דבר איסור, ובט"ו [סי' א'] הביא שם מחלוקת הרמב"ם
והראב"ד, שיטת הרמב"ם [פ"א מהל' גרמות הל' י"ט] שלא לברך
אפי' באיסור דרבנן, ודעת הראב"ד לברך. וברא"ש [ברכות פ"ו סי'
ב'] כתב דמסתברא כהראב"ד, מדאמרינן במס' ב"ק דף ל"ד
ע"א רבי אליעזר בן יעקב אומר גזל חטים טחנן ואפאן היאך
יברך, אין זה מברך אלא וכו', משמע דעכ"פ מברך, אלא שברכתו
וכו'. והרמב"ם ס"ל כפשוטו, דמשו"ה בחמת אינו מברך. וס"ל
לט"ו כשיטת הראב"ד והרא"ש, היינו צשוגג כלומר אונס חולי,
דאי לא הכי וכי ברשיעי עסקינן. על כל פנים היאך יהי' אם
אכל, מ"מ סוף סוף לדעת הרמב"ם הי' כמו כן ברכה לצטלה,
ולסברת הט"ו באין אונס חולי וכיו"ב. אלא שדעת מג"א [שם
בהקדמה] לשיטת הרמב"ם בדרך אחרת, עיי"ש. מ"מ חמוה, שהיה

קבלה נוהגין כן, רק כשאר איסורי דרבנן, נמצא קולו חומרו ותומרו קולו. ואני צער ולא אצין היאך נפרנס סוגיא ערוכה מס' גורים דף ט"ו [פ"א] שם בדברי רבן גמליאל, דמי שנוהג איסור בדברים מותרים לריך התרה מדרבנן, וכן פירשו הרא"ש [ד"ה גורים] והר"ן [ד"ה משום שנאמר] שם בדף [פ"א ע"ב] שהוא רק מטעם גזירה שלא יבא להקל בגורים שהם דאורייתא. ול"ע למצוא דברי קדשו.

והנה לענין הלכה צדון זה, מצאתי בספר ברכת הבית בכלל י"ט סידר בזה בכמה סעיפים, ביום התענית בשבת ובירך, ובמי שנוהג במצוה שמורה וכיו"ב, ושבו הגיע בזה שאסור מדרבנן אם בירך ואכל חצי שיעור, דס"ל דמוחר, ואפי' למאן דאסור מכל מקום בכהאי גוונא להציל עלמנו מעוון ברכה לבטלה באי אפשר בענין אחר לא גורו. ואפשר צדון זה היו תרתי דרבנן, דהוי דרך טיגון וצ"ל לדעת הר"ן [חולין מ"ג ע"א מדפי הר"ף ד"ה חנן] ומהר"ם ש"ף הידוע [סוף חולין ד"ה אבות] דרבנן דאינו דרך ציטור, וגם זה פשיטא דרבנן להמתין שש שעות, ואפשר בזה כו"ע מודו להציל מברכה לבטלה, ול"ע.

והנני לסיים בברכה ידידו דוש"ח הק' מרדכי לייב ווינקלער ח"פ מאד יצ"ו

די בפחות מכדי אכילת פרס. ותמוה לענ"ד, דא"כ למה לא הביא דברי גמ' פ' גיד הנשה דף ל"ט [ע"ב] צ"ל דגיס דרבי יהודה משער רביעית בסאתיים דהוי קרוב למאתיים [עיין רש"י תרומות פ"י מ"ח ד"ה רבי יהודה]. ופריך הגמ' דהא ר"י ס"ל מין צמינו לא בטל, ומתוך שאני צ"ל דזיעא בעלמא. ופי' בתוס' [שם ד"ה שאני] דאינו אלא מדרבנן, דצ"ל דגיס לכו"ע דרבנן. ואי חצי שיעור מותר דרבנן, ודאי קשיא למה לן כולי האי, הא סגי בפחות מבכדי אכילת פרס, ועל כרחק ז"ל דשאני צהיה בתחילתו כוונת רק צדק אכילה נפחת. כיוצא בזה בתשו' מרן חתם סופר [יו"ד] סי' פ"ה, עיי"ש. L

7 ← ושוב ראיתי מ"ש כת"ה לענין איסור שהוא מלד קבלת מנהג, שהוא חמור מאיסור דרבנן, דהוי מטעם נדר. כיוצא בזה כתב בתשו' מרן חתם סופר [יו"ד סי' ק"ו] לענין חלב של נכרי, דברדב"ז [ת"ד סי' ע"ה] מיקל בזמן הזה ללא שכיח חלב בהמה טמאה, דגם הגויים מואכסים, וגם אינו מגורת קדמונים כמו י"ח דבר. והחולקים עליו דהוי בכלל גורת חז"ל כפתן ושמן [שבת י"ז ע"ב] וכיו"ב, על כן אם הלכה כרדב"ז דמותר מלד הדין ואנו נוהגים מ"מ לאסור, וע"כ ממנהג וקבלה, יאסר מטעם נדר. אבל לטעם החולקים דאסור מן הדין, א"כ לאו משום איזה

סימן קסח

בענין פאה נכרית

לחכם אחד

יח, מכאן אזהרה, פשיטא דקאי על פריעת ראש ממש, וכי אשה שיש לה פאה נכרית לא לריך להסיר ממנה הכהן בעת ההיא. וכל שכן מה שכתב כת"ה דמפורש בתורה, תמיהה בעיני הלא תוספת יום הכפורים דילפינן מכמה דרשות [יומא פ"א ע"ב] ולכו"ע הוי דאורייתא, מסיק בגמ' ב"מ צ"ה [ל' ע"א] ובכמה מקומות, הני נשי דאכלי ושתי וגו' אין מוחים, דמוטב שיהיו שוגגין, ופי' הר"ן [שם ט"ז ע"ב מדפי הר"ף ד"ה והן] משום דאינו מפורש בתורה, כלומר רק מדרשא, כל שכן פאה נכרית דליכא רמזא בהדיא. ועיי' בתשו' מהרמשי"ק סי' קל"ז צו"ד כשיש מתירים היאך להתנהג בתוכחה, עיי"ש.

ולפני איזה זמנים הוצע לפני ת"ת אחד דברי הירושלמי מס' כתובות [פ"ו הל"ג] בסוגיין, וז"ל, אמר ר' יוחנן קפליטין שלה אינו משום פריעת ראש, הדא דתימא צחצר במבוי ודאי

אחרי מצוא דרך ברכה, הנני צמודע כי יקרת מכתב כת"ה בא לדי, וראיתי מתלבז צרוב נדקחו להרעיש ולמתוח ציד רמה על דבר הנשים המתלבשות בפאה נכרית מה שקורין שייטלין, ומציא על דבר זה להקט גביאים אחרונים שמחמירים מאוד בדבר, וחולקים על דברי מג"א סי' ע"ה [ס"ק ה'], וכדבר באר שבע [פ"י י"ח], ועיי' בתשו' מהר"י אשכנזי [אוי"ח סי' ל"ח] כיוצא בזה, עיקר טעמיהן דעל ידי כך צאות לידי פריעת ראש ממש.

בז"ב מה שכתב כת"ה שהוא דאורייתא, לא אדע מי מן הסופקים אחרונים שיסבור כן. דבמס' כתובות דף ע"ב ע"א פריך בגמ' דמה שאמרו במתניתין צדת יהודית פריעת ראש דאורייתא, מדתני דבי ר' ישמעאל, ופרע ראש האשה [במדרש ה

עו. עיין עוד בענין זה במהרורה רביעאי סימן פ"ו [אות א'].

17

Ehrenberg, Yehoshua Menahem Mendel

4

ספר

דבר יהושע

חלק ב

שו"ת בענינים שונים

בחלק אורח חיים

כמעשהו בראשון כך מעשהו בשני

ממני הצעיר באלפי ישראל

יהושע מנחם אהרנברג

אב"ד בעיה"ק תל אביב — יפו תובב"א

מהדורה חדשה עם הוספות

בהוצאת חתני המחבר

בני-ברק תשנ"ח לפ"ק

רשך בני למערה ומוגד אגורי נתמונו להגיל נפש מישראל ואיך
 האין דכ"ה דלויכה מדה חסידות למערה ומוגד אגורי שלח יכה
 שום חשש ספק סיכה נפש ישראל ניזוק על ידו מי"ם ברבם יש לחלק
 בדבר ולפיכך לר"ך ראי' דגם בכ"ג איכה מדה חסידות לשדוף
 הכפריים והח"ל דגם בכ"ג איכה מדה חסידות שפיר י"ל שא"ס
 אינו רואה למערה ומוגד אגורי לר"ך החרה וא"ס בכ"ג איכה מדה
 חסידות ח"ל החרה כמו דגלי חשפד לקיים המדה חסידות כלל
 כמ"ש לעיל כולפני"ד ולא בחתי צבא אלא להעיר.

7e (a) ובהיותי

צבא נזכרתי צהרי חמיה דמדכר דבירי שראיתי
 צימו חרטי צהרי חת"ם על נדב דף ע"י ע"ב
 ש"כ דלמאי דקו"ל שברגיל לנכב דנדר משום סייג וגדר נפשה נדר
 ולר"ך החרה שוב נפשו כל איסורי דרבנן דאורייתא משום כל יחא
 דברו ומה שתקולין כב"ס הוא משום דכ"י קבלו עליהו עיי"ש בד"כ
 גדלו וכו' ולא זכיתי לכתוב חדא דלכדיא מבורר בנדרים דף ע"ו
 פ"א דנדרים כמותהו ואתריה נכבו כב"ס איסור ליכא רק כל הול
 מדרבנן ובייניו במהבא מהמה סייג וגדר ופרישות כמ"ש בס"ך
 צו"ד ס"י ר"י"ד סק"א וכן המהיה על הכרטי יוסף כדפ"ס ג"ס
 צו"ד וילגא ש"ס ש"י ד"ס להקור א"ס הוא מדאורייתא או מדרבנן
 וכו' והלא הוא גמרא מפורשה דאינו רק מדרבנן ושניה חמיה
 על מ"ש החת"ם דשי"ך באיסורי דרבנן משום כל יחא הלא מה
 שכתבו לקיים גזירות דרבנן אינו מהמה שקבלו עליהם לנכב כס"י
 וגדר כזה אלא משום דמזכר נשמוע דברי חכמים ולא הסור וגו'
 מחוייבם א"ו לקיים גזירת חכמים ואש"י גזירה שלא פשעו ברוב
 וישראל דבייניו כשלא קבלו הגזירה לנכב זו איסור ח"ן מחוייבם
 לקיימם כדאיחא בעי"ן דף ל"ו פ"א לא הקבלו לנכב זו הוא
 המחוייב אלא גזירת חכמים הוא המחוייב רק שאין חוקף לגזירת
 חכמים אלא אם רוב ישראל הסכימו לקבל הגזירה ואחר שהסכימו
 לקבל שוב מה שכתבו בו ח"י"כ איסור אינו מהמה בסכמתה
 וקבלה ויגזירה אלא מהמה החיוב לשמוע דברי חכמים ומ"ס עי"ן
 זה למהבא לאסור דבר הטהור דהוי בקיבל על עצמו איסור — שוב
 אחר זמן ראייתי בהש"י חו"ד ס"י ק"ו סוד"ה שנתו וראיתי
 וכו' שחבר משנתו הנ"ל כהדא וקיים לחדא ש"י ש"ס בעי"ן ח"ב
 שחלבו פכ"ים צומ"ו" דליכא חלב עמא מלוי ש"י דאף כי כרדב"ז
 מחוייב כיון ד"ש דיעבד להחמיר וכו' קבלו לחזיתו עליהם כחותב דיעבד
 וכו' וקרוי בעיני נדר דאורייתא וכו' ובייניו א"ס הלכ"ס כרדב"ז להקל
 ורק אזהונו קבלו עליהם להחמיר הו"ל נדר דאורייתא א"ך א"ס שיקר
 דבין דלא כרדב"ז א"ס [כ"ן] לא קבלו עלינו כלום אלא שפאיסור הוא
 כך משיקרא אינו נדר אלא כעובד הוא עברין באיסור דרבנן נמלא
 חומרא קו"ל עכ"ל כ"י כ"ן אומר בעירוש דא"ס החומרא הוא דבין
 וכלכלה אינו אלא עברין באיסור דרבנן ואינו נדר כמ"ש א"ך
 כזה עדיין מומד גזירותו בקדשו שא"ס החומרא הוא שלא כהלכה
 ואינו מחוייב כ"י הו"ל נדר דאורייתא ואמנם כי ש"ס לא כתב
 החת"ם מהמה מהבא אלא מהמה קבלה וכו' ע"כ ש"ס עמנו ח"י"כ
 חל"כ"ק ומ"ס שמהיה שהקבלה הוא נדר דאורייתא אש"י שלא א"ס
 עצמו בלשון קונם מי"ת כל שתקבל כל עצמו לפשות דבר מלו"ס כ"י
 דאורייתא ונפקא תפ"ך זו לדק"ב כ"י כ"י נדרים דף ח' פ"א ד"כ
 עליו להסכים וכו' והמהקבל עליו פרישות שלא לפשות כגון נדון
 שלפניו שלא לחלו"ל חלב גוי או קבלת הענית ונפקא מקבלת חזירה
 שאומר בלשון קבלה וכו' הארכתי צבא בגליון מג"א סק"ו [אולי
 כוונתו להבחינו על המג"א ס"י תקש"ב סק"ו ש"י ש"ס דמור
 דומה להענית] ואכ"מ עכ"ל ונפ"י יש לומר דגם מ"מ בחידושו
 דמהבא איכה כל יחא דאורייתא כדר ב"י אלא דכ"ן מיירי בקבלה
 על"י בקבלת גמורה אבל א"ס כן הגדל החימה מביכא חתיי לומר
 שמה שכתבו לפסוק כדעת המחמיר קבלו עליהם בקבלה גמורה
 אשר משולם לא שמתנו כזה ובלי שום ספק שהמהבא נפשה לה"ס
 עפ"י בורח החיובים שאסור דבר זה ושמתו לקולס וקבלו בורח"ס
 כמו כל בורחות חכמי הדור באחריכיו דלז"ינן בחריכיו מצ"י שום
 קבלה צב"ה או צב"ל לקיים דרכיהם לעולם והלא לא אמרו צפ"ך
 זה לדק"ב אלא כשמקבל צפ"י ויש חומרים אפי' צב"ל ומכ"י קבלה

זו גם כשלא אמר בלשון קונם אבל עכ"פ לשון קבלה על עצמו בעיני
 ומ"ש כהש"ב"א בהש"י כמובא צו"ד ס"י ר"י"ד ח"ל ואלו שכתבו
 איסור דנדר המותר כדי לפשות נדר כפ"ס קבלו על עצמן באיסורין
 שאסרתן חורב שאין להם ביתר לעולם וכו' עכ"ל כ"י דוקא
 שכתבו דנדר המותר בלי פקפוק כדי לפשות נדר לדבר באיסור ע"כ
 י"ל דהמהבא נפשה ע"י שקבלו על עצמן לנכב דא"ס לא קבלו על
 עצמן בלשון שהי"ב אותם לנכב כך ליכא נדר אבל מה שכתבין
 להחמיר במקום אחד כחד דיעבד ח"ן שום רגלים לדבר שקבלו על
 עצמן לפסוק כן לעולם אלא מחליו נחפשעב בורח"ס ע"י חכמי
 המקום מצ"י שום קבלה ולמה ישבב כנדר גמור מדאורייתא וע"כ
 דמ"ש החת"ם דהוי דין נדר דאורייתא משום דלז"י לפעמי צה"י
 כמ"ל דכל מהבא שכתבו בו בא"ס לשם מזהר אפילו א"ס לא קבל עליו
 בפירות לקיימו למול"ס הוי מהבא עמ"ה כקבלה ועובר על כל יחא
 דאורייתא כמו נדק"ב וחסנית ח"ס לפני"ד נ"ד מה שמפורש בגמ'
 דל"ן בדברים המותרים ואחרים נכבו כב"ס איסור רק כל יחא
 דרבנן כמ"ל — גם המוד לפני"ד משמעות החת"ם יז"ל בהש"י ש"ס
 שפ"י כה"ל"ס ק"ה כב"ן דמ"ש המג"א כ"י תקי"א [כ"ל"ן] סס"ק"ו
 דמקום שכתבו למעט במש"א ומתן מ"ר"ח א"ב עד החטנית לא מה"י
 החרה כיון ד"ס פוסקים ס"ל כ"י כ"ר קבלו אזהרהם כדעת הכ"ס
 עכ"ל המג"א וס"ל דעמנו משום דאזהרהם קבלו עליהם ונפשה
 נדר וקבלה ברבים חל"כ עליהם ועל זרעם כמ"ש צו"ד ס"י ר"י"ד
 ס"י"ב ואין החרה לקבלה אזהרהם עכ"ו [דל"ן לומר למעט
 כהש"ב"א כ"ל"ד דה"ל לא קו"ל כהש"ב"א צב"ה כמ"ש הימ"א ש"ס
 סוס"א] הלא מ"מ"ש המג"א כ"י תקל"ד סק"א משמע דלא משום
 דאזהרהם קבלו לא מה"י החרה דה"ל לא כז"י ש"ס קבלה אזהרהם
 כלל אלא משום דכל שכתבו כד"ב אחר ר"ל כחלו"ל קבצו במקום הכ"ס
 הלכ"ס כחותב דיעבד דכמו שח"ל קבצו הלכות כלל העולם כ"י יכול
 כל עיר ועיר עפ"י רוב חכמי אותם העיר לקבוע הלכ"ס לעמ"ה וע"י
 באש"ל אחרים מדו"ת להבי"ק מצוטטש"טש יז"ל על ח"י"ס ס"י ס"ה
 ש"י מקור לד"ן זה מ"י"ס כי כיון דכתב דברי ריבון צע"פ"ך וגו'
 שמשמע שע"י יש בה כה"כ להוראה ש"ס עכ"ל לכן קאמר המג"א
 דמאחר שכתבו בלוחם העיר כחד דיעבד הוי קבצו הלכ"ס כחותב
 דיעבד לכן ח"ן צב"ה החרה סוף דבר לא זכיתי לירד לסוף דעתו
 כגדולה של מ"ן החת"ם יז"ל וכו' יא"ר עי"ן L

(ד) ובעיקר הדבר מה דפשיטא לתע"כ"ג שליע"א שא"ס משליך
 הכפריים לחיליה בבית שימוש אינו אלא כמו שקב"ן
 ולא כמו ששרפ"ן ולא מקרי חסיד יש לבג"ס לפני"ד לא מייבט"א לפי"ש
 רש"י כנדר דף י"ו עמ"ה דשורפ"ן חסיד משום דשקב"ן איכה
 למ"ש דברי ומג"ל ולפ"י ודאי דשריפ"ס לאו דוקא אלא כשנתנו
 בכל דבר שא"ן לחוש אחר"כ לז"ך ואף למ"ש הערוך שהצי"ו בחו"ס
 ש"ס ולכ"ך נקרא חסיד לפי ששריפ"ס לפר"ן מזק"ה וכו"ל מחמיר לשורפ"ן
 אש"פ שחוק לו מ"מ גם הוא ס"ל דעמ"ה דמחמיר לשורפ"ן הוא
 כדי שלא יבוא לעולם לירי מכשול כמבואר בדבריו לכדיא בערך
 של"ס ואין צ"י צ"י ל"ן רש"י יז"ל אלא על ש"ס מה זכ"ס לתואר חסיד
 דלרש"י משום דער"ה למייב"ד לפנים משורת הדין [וכ"י כ"ס ישאר
 ער"ה לתואר א"ס לשורפ"ן מלקב"ן] ולהערוך לא בער"ה עש"ב
 חסיד אלא מה שמה"ל"ס גופו וכו"ל בסר"ח"ן של שריפ"ס נפרי"ס
 ככ"י לפשות לפנים משורת"ד זה הוא שמק"ס לו ש"ס חסיד ונא"פ"ר
 ס"ל להערוך דל"ן ער"ה בשריפ"ס לפי שא"ס מל"ו אלא כל א"ס
 ובכל יור ושהמ"ה לא מיירי בהולך במדבר] אבל צב"ה ש"ס החומרא
 לשדוף הוא משום דלא ליכא למיחש שמה יתגלו ולא יבוא לירי
 מכשול לעולם גם הערוך מוד"כ כ"ל וממילא גם לירי ביכ"ל ד"ס
 פ"ה לנצ"ך בלשון דל"ה למיחש שיתגלו מצ"י שיתערך לגרפו ח"ל
 שריפ"ס ואדרב"ה מהחבר להערוך שהשריפ"ס חזיק לגרפו ערוך עפ"י
 לצבור דבר שלא יזיק לגרפו מלשדוף דלמ"ה יתל"ס גופו ללא נז"ך
 כ"י אינו רשאי להצול בצלמו ולא דוקא הצול אלא כ"י להחליט
 גופו בדמותה כ"י"ך דף י"א ע"כ דמסק"ן מל"ן ח"ה דשמע"ה ל"י
 ח"ן א"ס רשאי להצול בצלמו כ"י ח"ה הוא דהניח אחר ר"ה בקפ"ר
 דר"י מה הלמוד לומר וכפ"ר עליו מאשר חט"ה על כנפ"ה וכו' בח"ה

(19)

Grodzinski, Hayyim Ozer, 1863-1940
"

ספר -

אחי עזר

כ"ט

שאלות ותשובות, ביאורים והידושים הערות והארות
בכמה מקצועות בהלכה בארבעה חלקי שולחן ערוך

חלק שלישי

מאת

חיים עזר גראדזענסקי

ווילנא

בלאא"מ הרב הנאון מו"ה דוד שלמה זצ"ל
בן הנאון הגדול ברורו מו"ה משה ארי' לייב זצוקלה"ה
האבד"ק אוויזע

בהוצאה חדשה ומתוקנת

שנת תשנ"ב לפ"ק

ליה כי מייתי קרבן לאשתרוי בקדשים הוא, אלא מעתה חטאת נזיר תהא טעונה נסכים לפי שאינו בא על חטא ס"ל כר"א הקפד דאמר נזיר נמי חוטא הוא, וע"ז הקשיתי הא כל שאינו בא בנדר ובנדבה אינו טעון נסכים, וקושית ר"ש מחטאת חלב הוא רק משום שלא יהא חוטא נשכר וראוי לקונסו וכמשכ"ש התוס', א"כ חטאת נזיר לפ"מ דס"ל שאינו בא על חטא מהכ"ת שיביא נסכים כיון שאינו בא בנדרים ונדרות וכל שאינו בא כנו"ג נתמעט מנסכים (מנחות ד' ב') ומשום קנס ג"כ ל"ש כיון שאינו חוטא [הובא קושיא זו בשמי בס' נר למאור].

מה דהיכל לתוכו עשוי אינו נפגם ע"י הנאתו מן הצל ול"ש בזה סברת אחשבי' להנאת צל ולהכי אין בזה איסור מה"ת.

ג

ה) ואודיעך מה שתמהתי בלמודי בסוטה ט"ו, תניא אמר ר"ש בדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים שלא יהא חוטא נשכר ומפני מה אינה טעונה שלא יהא קרבנו מהודר, אבל חטאתו ואשמו של מצורע טעונה נסכים לפי שאין באין על חטא איני וכו', התם מנגעים אכפר

סימן פד

[בחיוכ הנהגת הניקור]

הברכי יוסף וה"ד מר' הרא"ש בפ' מקום שנהגו דאינו אלא מדרבנן וספיקו לקולא, ובאמת מפורש כן בנדרים ט"ו מאי בל יחל מדרבנן מי איכא בל יחל מדרבנן אין והתניא דברים המתירים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתיר בפניהם שנאמר לא יחל דברו וע"ע בתשו' מהרשד"ם ס"ו מ'. וגם בגדר וסייג לדבר מצוה מבואר בשו"ת הרא"ש כלל נ"ה אות י', שאפילו מנהג שעשו לסייג ולהרחקה ויכול לבא ממנו קלקול יש לבטל המנהג וכו' ואין לך קלקול גדול מזה שאם לא יהי' הניקור לפי המצב כעת, יוכלו למכור לישראלים בשר אחוריים שאינו מנוקף וגם לפי פקודת הרשות אי אפשר למכור לנכרים בשר אחוריים של שחיטה בלתי מחותך, והעיקר כאשר גלו מפורש שאם יסדרו את הניקור בכל המקומות ישפיעו לבטל את הגזירה ואם לא ינהיגו את הניקור בכל מקום במדינתנו, אזי סכנה גדולה נשקפה לקיום השחיטה, ובודאי החוב על גדולי התורה והיראה להנהיג את הניקור ע"י מנקרים מומחים שומרי תורה, ושומר ישראל ישמור את עמו ותורתו ויבטל כל גזירות קשות וימחר לרוחנתו וישועתנו, וארוכתנו במהרה תצמח.

א"י תרע"ז

מוכית דיש להנהיג הניקור אף במקום שלא נהגו ניקור עד עתה, דעכ"פ ליה אלא ספק בדין דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור דאאמדי"ר וספיקו להקל, וגם עפ"ד תשו' הרא"ש.

מה שהרגיש כתו"ה שאולי במקום שלא נהגו בו ניקור ה"י כגדר וסייג לאפרושי מאיסורא וצריך היתר, כאמת באופן זה אין היתר כמבואר בשו"ע יו"ד סי' רכ"ח, אלא דכוונת רומעכ"ת להמבואר בס"י רי"ד דמיירי באופן שהחמירו מעצמם, דבכה"ג מהני שאלה, וסייג לדבר מצוה שהוא בעצמו מצוה ואיסור. ועי' בחדושי רעק"א ליו"ד שם גדר לרבים היינו לדבר מצוה שלא תתבטל, וכן גדר שלא יחידו דבר איסור, אבל הסכמה לעשות דבר מצוה מחדש דינו כנדר לצדקה דאף שהוא מצוה י"ל התרה, והיטב כתב רומעכ"ת כי יש להסתפק אם נתהוה המנהג מצד התומרא או שלא היו צריכים לזה, ואפשר שלא היו להם מנקרים מומחים שיש לסמוך עליהם, וגם בספק בדין אחרים שנהגו בו איסור יש להקל כמש"כ

Te

L

טוב אתה ומטיב לסדני חקך

בעוהי

חבורי

טוב פעם ופעם

מדורא הצינא

על הלכות טרפות

אשר אספתי מבין האמורים מכל תבורינו על יד אספתי אחת אל אחת השייכים להלכות טרפות כי הוא נחוש ביותר והוא מצוה דרכים והוא חלקא:

וחלק ב' נקרא **קנאת הסופרים** בו יהיו דיני גדה ומקואות וספר תורה תפילין ומזוזות ונדרים אשר נתחדשו אחר צאת תבורינו לעולם ועוד איה דינים חדשי ליו"ד ותשובתי להמתקשים על חבורינו אשר כוננו אצבעותי השפלים * ממני השפל והצעיר **שלמה קרוגר**

טוב ה' לכל ירחיטו על כל מעשיו

טוב ה' ירחיטו על כל מעשיו

לעמבצ

בדפוס של השותפים ה' הרבנו השפלא מדי **ישכרביק** נ"י והרבנו הטופלן דגנדי מדי **אברדם** יצדק מענקישני

בשנת **בטוב טעם וברעת למדני** לפ"ק

Tow Tami, Wehuas

TOM I.

Gedruckt bei S. Back & A. J. Menkes in Lemberg 1860.

ללל סאאטט לללל אל לא לללל אלל

נפלה השאלה לפנינו על הנשר והתערובות והכלים אשר בכל העיר אשר הוא הפסד גדול ורע, עכ"ד השאלה.

תשובה הנה לא נפלאה היא, דכעין שאלתכם הוא בשאלת הראשונים בתשובת כמה זקק [סי' ק] והוצא בפר"ח [סי' מא סק"ט] ובתנ"ש סימן מ"א ס"ק יו"ד ובפמ"ג [שפ"ד ס"ק יד ד"ה בתשובת]. והנה לפי דעת הגמרא זקק היה נראה להחזיר גם זה, אך התנ"ש חולק עליו. והנה עיקר קושיתו הוא דרוב הנבלעים דרך וטע, ונראה שהוא ס"ל דס"ס לא אלים כרוב, וס"ל דרוב עדיף מס"ס, או עכ"פ שוה. ולכן שפיר הקשה דהרי עכ"פ הוי ספק השקול, דליכא רוב נגד הס"ס, אבל להסוברים דמוציאין ממון מכח ס"ס עיין בתנ"ש סימן ס"ח [סק"ק יד], והרי קי"ל [רמב"ם מכירה פט"ו ה"ה] אין הולכין בממון אחר הרוב, וא"כ מוכח דס"ס עדיף מרוב א"כ שוב זקקו דברי הגמרא זקק. מיהו אפשר לחלק דלענין ממון דנהי דחוקת ממון אלים מרוב וס"ס עדיף ממנו, ומכ"ש דעדיף מרוב, ומ"מ היינו כאן דשני הספקות הוי כנגד החוקה או אלים מחוקת ממון וכ"ש מהרוב כה"ג, היכי דשני הספקות הם כנגד הרוב, אבל בנדון הגמרא זקק הוי רק הרוב נגד חד ספק ולא נגד השני, א"כ י"ל דנגד חד ספק הוי הרוב עדיף והוי ספק זה כמאן דליכא וליכא ס"ס.

שמה מעלמא, וא"כ יש לנו ס"ס נגד הרוב כיון דבשעת לידת הספק השני נודע לנו גם הספק הראשון, וכמ"ש הש"ך בן [יו"ד סי' קי דיני ספק ספקא דין טו] לענין אינו מתהפך דבכה"ג לא בעינן מתהפך היכי דאנן זריכין לדון חללה מאין בא, וא"כ ה"נ לענין ס"ס נגד הרוב כן, וזקקו דברי הגמרא זקק להסוברים דס"ס אלים מרוב. ונהי דאין אני כדאי לחלוק על התנ"ש, מ"מ בנדון דידן נראה להקל, די"ל דאף התנ"ש מודה דנהי טעמי דאמרן, וגם הוי הפ"מ, ומחמת הטורחא דאקלר.

והגדה אם יש להאמין להאשה, ודאי אם לא מהימנת להו אין זריך להאמינה, אך למי שמהימנת ליה יהיה אסור לכך זריך להחזיר הנ"ל. ולפמ"ש בתשובה לק"ק לעשנוב [לעיל תשובה פה-ה(א)] והוכחתי דהך איסורא דמהימנן ליה הוי רק דרובן ולא מן התורה, יש לנרץ ג"כ זה לסניף, דכיון דהוי רק דרובן כדאי הוא לסמוך על הגמרא זקק בזה. דברי ידו הטורח וכו'.

תשובה קבד

לשיחון מא

אעתק כאן מ"ש בתשובה לק"ק קאמינין להרב

החרף מו"ה יהושע כהנא דיין דשם

והגדה ע"ד שאלתו, אהמול השגתי והיום אני מוכרח להשיב, כי מוכ"ז נחפו לדרכו. גם צלל זה בימים הללו אינו משיב כלל וזלמ אשר ראיתי הדבר נחון, גם אינו נורך אריכות לזה אשיבנו בקצרה. הנה אם מחויב לבדוק בחצר הכבוד, היטב אשר דיבר דאינו מחויב לבדוק, וכן כתבתי אני בתשובה מכבר, דהוי כמה ספיקי דאף אם נמלא מחט אינו ודאי רק ספק כמ"ש הפמ"ג [משב"ז סי' מא סק"ה]. ואינו דומה למה דחיישינן בסרכות, כיון דליכא רק חדא חששא שמה ימלא סרכות, אבל כאן סרכא בלא מחט הרי אינה טרפה, וא"כ זריך אנן לחוש לתרומתו שמה ימלא מחט ושמה ימלא סרכא. וגם בחידושינו במקום אחר אם גנבוהו ושמוהו בכלי והדפיסוהו, די"ל דאף ר"מ דחייש למיעוטא [חולין יא,ב] היינו היכי דלא תליא במעשה, אבל היכי דתליא במעשה לא עדיף מרוב לדין דרובא דתליא במעשה לא אמרינן, ה"נ במיעוט לר"מ היכי דתליא במעשה לא אמרינן והארכתי בזה בעזרי"י בפלפול. הנה כן אני אומר כאן דדוקא במיעוט דלא תליא במעשה חיישינן למיעוט המזוי דנקיבת הריאה בא ממילא ע"י הסרכא וכן מחולי, אבל במחט שבא ע"י מעשה שיבלעו מחט וגם שנפל לחוך המאכל, לכן כה"ג דתליא במעשה אין לחוש למיעוט המזוי ויפה כיוון בזה.

מיהו נראה ללמד בזה מחרי טעמי, חדא דכאן הוי עוד ספק שמה הוי השומן סוחס את הנקב, וא"כ יש כאן ג' ספקות אחד דלמא דרך הקנה ואח"ל דרך הושט דלמא היה השומן סוחס, וגם אפשר דמעלמא נפל ונתחב לחוך השומן, וא"כ הוי ס"ס בלי הך ספק שמה מן קנה, וזוה אף התנ"ש מודה להקל. ועוד אינו דומה לנדון דהתם, דשם איירי דבהמה לפנינו באופן שאם היה נמלא כן בעודו במעי בהמה היה טרפה וכן דעתה אינו בחוך הבהמה ונלטקף עוד ספק שמה נפל אח"כ וזוה מחמיר התנ"ש מטעמיה שם, אבל כאן בנדון שלהם אם היה נמלא כן במעי בהמה כמו שהוא לפנינו היה כשר דהרי השומן סוחטו מבחוץ, ונהי דיש לחוש אולי עוד בגוף הבהמה לא היה באופן זה, אך באופן אחר שהיה נראה מבחוץ אין לנו להחזיק ריעותא רק לדון כמו שהוא לפנינו.

ויעוד נראה ללמד עוד בזה, דנהי דהרוב הוי רק נגד חד ספק, מ"מ בשלמא אם שייך להתחיל הספק בתחלה שמה מן הקנה או מן הושט או הוי שייך לומר כיון דהוי הרוב רק נגד חד ספק אינו נכנס לכלל ספק, ואינו מטטרף עוד להספק השני שיבא אחריו. ואף אם היה אפשר להתחיל גם להיפוך, מ"מ כיון דדינו כס"ס שאינו מתהפך כיון דאי אפשר להתחיל בספק זה תחלה דהוי נגד הרוב, בכה"ג לא מהני ס"ס נגד הרוב. אבל בנדון של הגמרא זקק ונדון דידן, הנה מתחלה זריך לדון מאין בא המחט הזה כלל, וא"כ מתחלה זריך לדון אולי מעלמא הוי ואח"כ הוי הספק השני ואח"ל מגוף הבהמה שמה מן הקנה, א"כ בשעה שאנו אומרים הספק שמה מן הקנה הוי לנו ג"כ הספק הראשון

ובנדון מה דבעיר אחת נוהגין לבדוק אחריו אם יכולין לחזור בהן, ואם לא זקקו אם אסור, ואם השוחט שלהם אם יכול לשחוט בלי צדיקה בעיר אחרת ולהוליד

ספק אם היו שם מחט ואח"ל יש מחט שם שמא אין סרכא שם, וכן להיפוך י"ל הספקות, ולכך כיון דהוי ב' ענינים שונים לכך אין לר"ך לחפש אחריהם.

גם על מ"ש דלמישט החלוי במעשה אין לחוש, וע"ז כתב דמהלעטא בושט לא משמע כן, גם זה אינו, דשם הרי מעשה ההלעטא נעשה ודאי, והחשש הוי רק על הנקב בושט וזה הוי ממילא, ועדיף מחשמיש אדם דלא חליא במעשה כיון דדרכו בך, כמ"ש התוספות בכורות [כ"א ד"ה רבינא] וכ"ש בזה דהנקב נעשה ממילא, משא"כ בזה דהוי ספק שמא לא בלעה מחט, הוי שפיר חליא במעשה.

גם מ"ש דזה הוה לדבר מלוא שלא יאכלו טרפות. לא ידעמי מהו קאמר, הרי בזה לא חזינן מנהג וגם לא שיך בזה מנהג, אם הוא טרפה בודאי לא יאכלהו, ואם אינו טרפה הוא מותר. ועיקר המנהג הוא מה שנהגו לבדוק, וזה הוי בקום ועשה ולא בשוא"מ, ולא שיך בזה ענין נדר. ומ"ש ר"מ דגם בקום ועשה שיך מנהג, והביא ראייה ממה דנהגו העם בסגל [יבמות ק"א]. גם בזה אני חמה, היכן ראה דדורינו לומר דבקום ועשה לא שיך מנהג, ודאי שיך מנהג אף בקום ועשה. רק אני כחבתי דדין דברים המותרים ואחרים נהגו צו איסור ודין נדר לא שיך בקום ועשה, ודין נדר לא חל עליו ומותר לשנותו, ומה זה שהביא ראייה ממה דנהגו העם בסגל הרי זה הוי לקולא ואין זה בכלל דברים המותרים ואחרים נהגו צו איסור ואינו מדין נדר, רק החס מה דאמרינן אפילו אם יבא חליהו ויאמר אין שומעין לו, היינו מכת לעו שלא יוציא לעו על חליית הראשונים, ומה ענין זה לנדון דידן לכך לדעמי הדברים נכונים וצורין כאשר כתבתי. וז"ל אין להאריך, דברי ידידו וכו'.

L

תשובה קבה

לסיחון מא

אעתיק כאן מ"ש בתשובה לק"ק הרומלוב הדרב מו"ה

טאיר בראגים אב"ד דשם

ע"ד שאלתו וז"ל, הנה מלאמי פה צעת שמיטת הבהמות גסות נוהגין הטבחים דהיכי דפרעי טבחי אין פומחין אותו הקרום כלל, רק השוחט מכניס ידו למעלה מאותו הקרום וקורע אותו מן החצר הכבד, ודרך שם בודק הריאה כדי שלא יגיע ידו למקום המסס ובה"כ ולא ירגיש אם יש שם סרכא מהטרפס לבה"כ, והשו"צ החדש הבא לכאן לא ניחא ליה בזה וכו'.

דגה כבר נשאלתי על זה כמה שנים מעיר אחת והשבתי ע"ז, וקשה עלי לחפש אחריו בחבורי מרוב הערדא, ואשיב מה שנראה לי כעת. וכעת נראה לי שחליה לעשות כן, הן אמת דטרפות זה לא גרע מכל ח"י טרפות דלא צדיקין וסמכינן ארובא, והן אמת דגם שאר טרפות חלינן

הבשר לשם. הנה זה כבר כתבתי זה ב' שנים כיוצא בזה לשדה לכן [הוצא לקמן בתשובה קג] צנדין שנהגו לבדוק בכליות אחר מכה, והנה הארכתי שם קצת וכאן אקלר. הנה אם היו נהיגין דכאם לא נבדק כן טרפה, אז נהי דמדינא אין טרפה עכ"פ היה שזה לדין דברים המותרים ואחרים נהגו צו איסור, דאיסור להחיר להם. וחליא בשעי דיעות ביו"ד סי' רי"ד [ס"א] אם מהני להם החרה, ואם גם בשר הנשחט ממקום אחר איסור להם. אך כיון דהם לא קבלו צפירות להיות הבשר נאסר בדעבד בלי בדיקה, רק דקבלהו עליהם לבדוק לכתחלה, וא"כ בזה אינו בכלל דברים המותרין וכו', דזה הוי הכל בשוא"מ כמו נדרים דהוי בשוא"מ, אבל לא בקום ועשה מוך מנדרי הקדש ונדקה דשיך לגבוה, אבל בשאר נדרים ליכא בקום ועשה, ולכן נמי דברים המותרים ואחרים נהגו צו איסור לא שיך בקום ועשה, ולכן אף היחר לא בעי, ובפרט דאם אין ידעינן צבור שידעו שהוא מותר ונהגו צו איסור הרי י"ל אולי טעו בדין וסברו שחייב יש לבדוק. ועיין כיוצא בזה ביו"ד סימן פ"ב [ס"ה] דדין אם מקומות שנהגו צו איסור יכולין לסמוך על מקומות ש[לא] נהגו צו איסור מבואר כעין זה, וא"כ ה"נ בזה הוי ספק אולי טעו בדין, וא"כ כיון דדברים המותרין ואחרים נהגו צו איסור אינו כי אם מדרבנן כמ"ש צנדין דף ט"ו [ע"א]. וא"כ הוי ספיקא דרבנן להקל, ולכן הוי יכולין לחזור בלי החרה, מ"מ מפני המחלוקת ובפרט צדורינו דראוי לגזור כל מה דאפשר ולא לפרוץ, ולכן במקומות אלו הנח להם מנהגם. אבל מה ששוחטין במקום אחר דלא שיך צו מחלוקת, מותרין לשחוט בלי בדיקה והבשר מותר להם. כנלפע"ד נכון וצורר לדינא. ובנדון מה ששאל, אם מותר להחיר חרס רבינו גרשום בלי מאה רבנים צמורדת. הנה אין דעמי עמה להחיר בזה אפילו ממאה רבנים, ולכן לא אחרע בזה. וז"ל אין להאריך, דברי ידידו הערוד.

והנה חור השואל והשיב לי, וזה אשר השבתי לו

דגה מה שחמה עלי דגם צרכא איכא כמה מיעוטים כיון דיש כמה סרכות שהולכין בפושטין. הנה אני חמה עליו שצרכא דרבנן ישאל זה ולא יצין הכונה הפשוטה, דגבי סרכא לא הוי לנו רק ספקא אם יש כאן סרכא המטריפה, כיון שעכ"פ סרכא שהיא טרפה אינה עוברת ע"י מיעוץ והיא היא ואינה נריכה לרף דבר אחר, והוי כשם אונס חד, והרי עיקר חיוב בדיקת הסרכא הוי משום דסרכא והוי מיעוט המלוי, ובע"כ לא הוי הכוונה על הכשרות, דבשביל אלו לא הוי נורך בדיקה, ובע"כ הוי על המטריפין הכוונה דהם הוי מיעוט המלוי, וא"כ סרכא המטריפה הוי רק חדא ספקא שמא ימצא סרכא המטריפה ואלו שהם כשרות לו יבא דהוי מאלו הבהמות שאין נמצא בהם סרכות כלל, מ"מ כיון דיש בהמות דיש בהם סרכות הטרפות הוי מיעוט המלוי. משא"כ בחצר [הכבד] סרכא לבדה אינה מטריפה רה עם מחט. ובזה הוי ב' ספקות ואינו מחד שמא, דהוי

BROWS
296.572
K 65B

Kluger, Solomon

24

בעה"י

ס פ ר

ובחרת בחיים

שאלות ותשובות בעניני אורה חיים

חלק ראשון

עד הלכות שבת ועד בבבלי

באת הפוסק הגדול בעולם

רבנו **שלמה קלוגר** זצ"ל

מבראד

ערכתיים וסדרתיים לדפוס ביניעה רבה אני נכדו

שלמה קלוגר

בן לאמו"ר הגאון מו"ה אברהם בנימין קלוגר זצ"ל

ספרים יוצאים לאור מעובדו של הרה"צ מו"ה שלמה קלוגר זצ"ל
כהגאון מו"ה אברהם בנימין קלוגר זצ"ל, ספר שני

שמכרך המוציא דהרי לולי המוציא לא היה אחד מכרך
 לכלום אך זה אם נימא דבמוגמר נמי בלא המוציא כ"א
 מכרך לעצמו אבל אם נימא דבמוגמר שכולם טריחין
 תמיד אחד מכרך לכלום א"כ גם במוגמר לא בעי מגו
 ושוב קשה למה נקט מוגמר ולא והוא אומר על היין
 ולכך צריך הרבינו יונה לשנותם דמן הדיוק מן המשנה
 לא היה ראוי דו"ל דבמוגמר נמי כ"א מכרך לעצמו
 רק מכה מגו מכרך כאן ולכך שאני מוגמר טיין אך
 א"כ יהא מוכח בן מן הירושלמי דאם במוגמר בלא
 סעודה כ"א מכרך לעצמו א"כ בע"כ כוונת הירושלמי
 כפירוש רבינו יונה בתחלה ומוכח מן הירושלמי דכוונת
 המשנה מיירי בתוך הסעודה ואם נדחה דכוונת הירושלמי
 כפירוש התוס' א"כ יהי' מוכח דבמוגמר המיד אחד
 מכרך לכלום ולא בעי הסיבה שוב קשה הוכחת רבינו
 יונה למה נקט על המוגמר ולא נקט והוא אומר על היין
 ואין לומר רביין שאני דמהני לוי הסיבה ולא בעי מגו
 משא"כ במוגמר דבעי מגו לכך שייכא הברכה או לא
 זה אינו דגם במוגמר לא בעי מגו ואדרבא אף הסיבה
 לא בעי לפי זה בירושלמי ולכך משניהם מן הירושלמי
 ומדיוק של רבינו יונה מן המשנה משניהם דוקא מוכח
 כשיטת הגאונים כנ"ל נכון בעזה"י והוא הריף ועטוף
 בעזרתו ית' :

סימן נ"ג. בתב המגיא בסי' קע"ט ס"ק ג' משמע
 בתום דכל מקום שצריך לברך מכה
 היסח הדעת וכו' לא הוצרך לכתוב בן בשם התוס'
 והרא"ש כי בן מפורש כמשנה פ"ז דטהרות משנה ח'
 היו ידיו טהורות והסיוח דעתו מלאכול אעפ"י שאמר
 יודע אני שלא נטמאו ידיו ידיו טהורות עיי"ש וכיון
 דעיקר נט"י משום טרף תרומה הוא כידוע אם בתרומה
 ידיו טהורות מפילא אף בחולין בעינן נט"י כדון כל
 נט"י ולא היה צריך לכתוב בן בשם התוס' והרא"ש
 ודב' ופשוט :

7c סימן נ"ג. לדברך החריף מיה' שוא"ל אליעזר
 דאבינאווימלש בארעסכא :

ע"פ אשר עליה ונסתפק בנשים שקבלו עליהם לקיים
 מצוה שה"ג אם דינו כדון דאורייתא ממש או
 דינו כדון דרבנן הנה שאלה גדולה שאל' ומה שדימיהו
 דו"מ למה שנסתפק הפר"ד אם מה שקיים אכרהם
 אבינו כל התורה עד שלא נתנה אם היה כדון דאורייתא
 או דרבנן וכו' הנה לא דמי זה לזה כלל דודאי י"ל כיון
 דסתנה של מצוה היה כנדר א"כ י"ל דהוי של תורה
 מכח דין נדרים ונעשה ממנו של תורה אבל בימי אברהם
 דדין נדרים נופייהו לא היו נהוג או לכך י"ל דהוי
 דרבנן אבל לדיון דדין נדרים הוי מן התורה בין באיש
 בין באשה י"ל כיון דנתנו בן חל כדון נדר והוי של
 תורה. והנה ראוי לדברינו דהוי כדון נדר הוא ממה דא"י
 בפ"ק דנדרים וקו"ל בן כו"ד דהאומר אשנה פרק זה
 נדר גדול נדר לארתי ישראל ועיין בהר"ן שם דהוכיח
 מזה לדעת קצת פוסקים דוהנית בן יומם ולילה הוי
 דרבנן ולכך חל עליו הנדר עיי"ש א"כ מוכח מזה דע"י

אמירתו נעשה מדרבנן דאורייתא וא"כ זה מכואר בכמה
 פעמים כפוסקים דאם נהג מנהג כמה פעמים הוי נדר
 כאלו נדר בפירוש א"כ נעשה מזה דאורייתא. והנה מה
 שרצה ר"מ לפשוט ספקי של הפר"ד ממה דאמרין
 בש"ט בקדושי דור כמאה עריות פלשתים דהוי מלוח
 ופרומה והרי סת עכו"ם אסור בהנאה מדרבנן וקישר
 נימא כנימא לומר דעדיין לא נגזר אז זה רק דמ"ט
 קיימו עד שלא נגזר אך שוב הוי הרי דרבנן ומקרישת
 הנה תמה אני דאמרי שאול הוי צריך לערלות פלשתים
 ולהשתמש בזה איזה דבר לחקור אם הוי שוה ממן
 הרי עיקר כוונתו הוי לראות נקמה בשונאיו והוי זה
 ע"מ שארבר א"יך לשלמין או שהעשה עמי בפועל
 דהעשי' של הפועל שיה ממן ואם רצה שאול שיעשו
 עמי איזה דבר אחר מעשה זו הוי צריך ליתן לו פרומה
 א"כ המעשה הוי שיה ממן ובפרט לדעת קצת אפי'
 באימרת דוק מנה לים ואתקדש אני לך מקודשת אף
 שהוא אינה נהנית כלום מכ"ש בזה גם הרי התוס' הקשו
 בכל המקדש באיסורי הנאה הרי יכולה להנות שלכבד'ה
 ותירוצו ב' תירוצים דשלכבד'ה אסור מדרבנן או דסכורה
 להנות כרה"ג וא"כ שני התירוצים אינן דכמת נכרי
 אם אסור בהנאה רק מדרבנן מפילא נחתין חד ודגא
 והיבא דהוי שלכבד'ה נחתר אף מדרבנן ובאן ומאן ידעו
 הרין שאול ודור וא"כ ודאי הוי כוונתם לשלכבד'ה וי"ל
 דהוי ש"פ לשלכבד'ה וגם בלא"ה מי מוכרח דהם קיימו
 מדרבנן והרי יתור פנוי אחו"ל כבית דינו של דוד נורו
 ומוכח דמתחלה לא קיימו זה. מיהו בנוף ספקו הוי נראה
 לומר דהוי מה"ת מטעם נדר אך לכאורה יש לפקפק
 דהרי בדברים הסותרים ואחרים נהנו בו איסור דאמרין
 דעיבר בכל יחל ומפורש בש"ס נדרים דף מ"ז דהיינו
 רק מדרבנן א"כ מוכח איסור נדר בזה הוי רק דרבנן
 מיהו יש לחלק הענינים דשם מיירי כדבר שאין בו איסור
 מה"ת כלל ולא מצינו בו איסור מה"ת בשום מקום לכך
 בזה אף אם הם נהנו בתורת נדר מ"ט הוי רק דרבנן
 אבל היבא דניף דדבר מצינו לו בתורה מצוה רק דזה
 לא נצטוו עליו י"ל אם קיבל עליו לעשות בן גם הוא
 נעשה נדר מה"ת אך אי נימא בן תקשה מה ראוי מביא
 הש"ס הנ"ל בנדרים דף מ"ז דאיכא בל יחל מדרבנן
 מהך ברייתא דדברים הסותרים ואחרים נהנו בו איסור
 אי אתה רשאי להתירו כפניהם משום בל יחל ומה ראוי
 דלמא מיירי התם מה"ת ומיירי באיסור שאסור לקצת
 ב"א רק דלקצת סותר והם נהנו לאסור אף הם כנון
 תרומות ומעשרות בח"ל או בשל נכרי וכדומה בזה כיון
 דמצינו מצוה כזו בתורה לכך הוי בל יחל מה"ת ומדל"א
 משני בן מוכח דאף כה"ג הוי רק דרבנן. והנה לכאורה
 הוי נראה לדמות זה למ"ש בפ"ק דחולין דפליגי תנאי
 באחויק ולא כתיבי אם סמכינן עלייהו וי"ל דבהך סברא
 פליגי דחד ס"ל באחויק כיון דלא כתיבי לדירהו אף
 דאחויק הו"ל רק דרבנן ולכך אין להם נאמנות לדירן
 דהוי דאורייתא ואידך ס"ל דאחויק ולא כתיבי הוי
 לדירתו נמי איסור תורה ולכך סמכינן עלייהו. והנה

לפי' ה' מקום להוכיח עוד זה מט'ש כנדה דף נ"ו דאין נאמנין על הסרכות ועל הפרעות ועל בית הפרס וקשה כמה מיירי הך ברייתא אי בלא אחויק וס"ל דכהיבא ולא אחויק סמכין עלייהו א"כ למה קי"ל דאין נאמנין על הסרכות ועל הפרעות ועל בית הפרס דהוי דרבנן לאשמעינן רבותא יתירא דאפי' בשל תורה היבא דלא כתובא לא סמכין עלייהו ומכילא נדע מט'ש בדרבנן דלא סמכין עלייהו ובע"כ דמיירי להיפוך באחויק וס"ל דאחויק ולא כתיבא מהני ולכך בשל תורה מהני אחויק ולא כתיבא וברבנן לא מהני אחויק א"כ בע"כ מוכח דברבנן לא מהני אחויק ובע"כ מה דבשל תורה מהני אחויק היינו דבשל תורה נעשה של תורה והוי מטעם נדר והוי כתיבא ומוכח מזה דנעשה של תורה בזה מיהו זה הוי רק לפלפולא ולא לאמת כי יש לחלק ביניהו וכן נשים דבאמת אין מצויין ועושין ולכאורה ה' נ"ל ראי' גדולה ממה דמכביא בברכות דף כ' נשים בבהמ"ז ד"ת או דרבנן נ"מ להוציא אחרים י"ח ותמהו הכי למה לא קאמר נ"מ לענין ספק אם ברכה בהמ"ז אם חייבת לחזור ולברך ולכך ה' נ"ל להוכיח מזה דנעשה מזה של תורה ולכך נהי דעיקר התקנה רבנן תקנו מ"מ כיון דנהנו כן כבר נעשה משל תורה דלא גרע המנהג מאומר אשנה פרק זה דנעשה סדרבנן דאורייתא ואף אם עתה הגדילה הקטנה והוי זה בהמ"ז הראשון לה מ"מ י"ל הרי קי"ל קבלת הרבים חלה על זרעם אחריהם וא"כ כיון דנהנו מתחלת התקנה דרבנן שנשים יברכו בהמ"ז נעשה דאורייתא וא"כ ודאי דחייבת לברך מספק רק להוציא אחרים שפיר מכביא לוי דבזה בעינן שיהי' המוציא שזה להוציא וכאן אם נשים בבהמ"ז דרבנן א"כ אינו דומה דאנשים חייבים מצד הדין מה"ת ונשים אין חייבין מצד הדין רק מצד הנדר ודומה לתרי דרבנן דאינו מוציא חד דרבנן אף דסוף סוף חייבין מדרבנן ומ"מ כיון דאינן שוין אין אחר יוכל להוציא השני כן הי"נ בזה כיון דזה עיקרו מן הדין וזה רק מתורת נדר לכך אי' להוציא וזה ראי' גדולה לדעתה מיהו יש תירוצים אחרים במפ' וגם אני הרצתי קישיא זו בחי' ועוד ראי' לזה מצאתי מט'ש בפ"ד דר"ה אין מעכבין את התנוקה הא נשים מעכבין וזהניא אין מעכבין את הנשים ואת התנוקה מלתקיע ומשני הא ר"א הא ר"ש ולמה לא משני דאחיא כהר הנא דס"ל נשים סומכות רשות רק דהך ברייתא דאין מעכבין מיירי דהכי קבלו עלייהו מכבר ונהנו לתקיע לכך ביון דנעשה דאורייתא ואיסור תקיעה דרבנן לכך אין מעכבין והמשנה דמעכבין מיירי דעריין לא נהנו לתקיע לכך מתחלה מעכבין כיון דהם רשות ותקיעה שבות ולמה לא משני כן בע"כ מוכח דאף דנהנו הוי רק דרבנן וכיון דאיסור תקיעה נמי הוי דרבנן מהו אולמא דהך מדך ושוא"ת עדיף וקטנים עדיפי דאתא לכלל דאורייתא ומטעם חינוך ולכך מוכרח לתרץ הא ר"י הא ר"ש ור"ק :

העוֹלָה מזה דהעיקר דדינו כדרבנן כיון דאין לתת טעם

דהוי של תורה רק מטעם נדר וכבר הוכחנו מן הש"ס דנדרים דליכא ככה"ג בל יחל מן התורה רק מדרבנן ולכך העולה מזה הנה לענין ספק היבא דאיכא חשש איסור להיפוך כגון לענין ברכה לבטלה וכדומה ודאי אסורין לעשות מספק דהוי ספק דרבנן אך היבא דליכא בעשייתו חשש איסור להיפוך או ה' גראה דנהי דהוי דרבנן חייבין לעשות מספק דעכ"פ הכי קבלו עלייהו לעשות כשל תורה דהכי קבלו עלייהו לקיים הם כוכרים וקבלו עלייהו לעשות כשל תורה אך זה יהי' תליא בפלוגתא המבואר ביו"ד סי' רי"ד אם מהני בזה שאלה לא דהסוכרים דלא מהני שאלה דקבלוהו עליהם כשל תורה ה"ה לענין ספק נמי הוי כן ולהסוכרים דיש לו שאלה ולא ס"ל הך סברא דקבלוהו עליהם כשל תורה ה"ה נמי לענין ספק הוי כן ולהסוכרי' דיש לו שאלה ולא ס"ל הך סברא דקבלוהו עליהם כשל תורה ה"ה לענין ספק הוי כן וכיון דהתם קי"ל דיש להם שאלה י"ל הה"ג בזה מיהו יש לחלק הענינים ד"ל רב"ע ס"ל דהכי קבלו עליהם כשל תורה רק לענין שאלה ס"ל דמה בכך דקבלו עליהם כשל תורה סוף סוף אינו רק מצד קבלה ועל זה גופו מהני שאלה וכיון דשואל עוקר הכל אבל כ"ו שאינו שואל י"ל דקבלוהו עליהם כשל תורה וחייבין לעשות מספק וכן עיקר אצ"ל היבא דאין בו חשש איסור להיפוך. מיהו יש לדון בזה מט'ש בש"ס ופוסקים מספק אמר אמת ויציב או לא דאינו חוזר ואומר אם כבר זכר יצי"מ בק"ש וקשה לו יהא דהוי דרבנן כיון דנהנו כך לומר גם זה א"כ נעשה נדר והוי חיוב מה"ת וכאן כיון דמצונו מצוה זו מה"ה א"כ ראוי לומר דבקבלוהו עלייהו לומר עוד הפעם נעשה של תורה ויהי' ספקו לחיטרא ומוה מוכח דבכל ענין הוי רק דרבנן וקשה דנמא דעכ"פ קבלוהו עלייהו כשל תורה ויתחייבו לחזור מספק בע"כ דלא אמרינן דקבלו עליהם כשל תורה וד"ק היטב. הנה את זה ראיתי להשיבו בקצרה כמעט על רגע חדא מפני הטרדא לעיין בענינים אחרים ועוד חזון למיעד לטייל עמו בעוה"ז ברצות ה' דרכנו דכרו ידירו וכו' : L

סימן נב. להרב החריף מו"ה שלום טוי. ש טק' נארווארנא :

ע"ד מה שהקשה מ"ש הר' יונה פ"ו דברכות נבי עד היכן ברכת הויטמן שכתב וז"ל ור"ש אמר עד הון שהי' סיבר שאע"פ שהיחיד נ"כ צריך לומר ברכת הון אפי"ה לאי טענין זימן הוא עכ"ד ותמה ר"ם איכ אך כתב הר"ף דהלכה כר"ג דכן עמא דבר דגם היחיד כד מברך מתחיל בברכת הון אלמא בהמ"ז עד נכרך הרי גם לר"ש נמי יחיד מברך הון להריף ע"כ קושיותו. הנה בפשיטת לק"מ דהיכן ראה ר"ם דהרי כתב זה לרעת הר"ף לא כן הוא רק הר"י כתב כן מדעתא דנפשי' דמסתבר לו כן ולא לרעת הר"ף והריף ודאי ס"ל כרש"י כזה דהיחיד אינו מברך הון וראי' דהרי הר"י כתב ב' קושיות על פרש"י וז"ל זו הוא שיטת רש"י ואינו נכון חדא שדוחק לומר שר"ש ה' סובר שהיחיד